

Tercera part de les meves memòries

Llibreta B, sense ordre
de mèteries

715 era
homenaje

Temes a tractar en aquesta llibreta:

Feb Les Choffat i els Mallet; continuació de la llibreta No 2

Feb Excursió a les Gorges de l'Arceuse amb V. G.

Feb El meu Nadal solitari (a l'inqüirir a la llibreta No 2)

Frank llegint Ronsard i Villon; els nells escoltant - la (a pagar, ho
al seu elze

Feb La nevada anada a Montluna i la verga brodada.

Feb La desinfecció de la Soles i el començament d'intoxicació

Feb L'episodi del mentze que es torna Grij tot moment de

Feb Publicació de meu llibre Fonue Tahiti

Feb Hi ha un altre amb Pierre de l'escure

ivian full

Feb El dia d'any nou o l'esp d'any a casa de Wínie

Patrons a la crepa fregits
d'arròs tot-cuix
amagell amb castanyes també
cruus

Feb El Nadal més històric de la meua vida

Manques:

L'anada a Estorón (molt important)
L'anada a Prades i estada a Prades
El retorn a Barcelona

Index dels termes tractats en
aquesta libreta

Davos.

Pereux { le meve estab. de tres anys i mig.
El cor, Wime, el cas de la pianista i el metge de
ments, ventura Pascal. Pau Casals, la gran pianista
clave H. Kied(?). Jacques de Montmellin, Fernan
Tahiti.

La verge brodada (abans d'anar a veure a Pereux)

Les chuffat - Mallet -

L'anada a Stuart Cystad

Perreux | Davos | Perreux

segon l'he perquè a mi la neu no m'agrada ni com especta-
de ni com sensació. L'absència de color d'un paisatge nevat no
m'exalta més aviat m'adapara, m'entristeix. De neu ja me
n'havia atipat a Perreux. dia majestat de Davos ^{vesit d'im} ~~sota dos~~
blanc immaculat
~~mai~~ ~~de~~ ~~neu~~ ~~sota~~ un cel miraculosament blau era, ho
reconeix, un bell espectacle però a mi m'hauria plogut i so-
bretot alegrat més, la visió ^{de la mediterrania,} ~~de la mar mediterrània~~. Tan vida ~~de~~ era
la meua enyorança i
~~vet~~ era el meu desig de veure ^{la} ~~la mediterrània~~ que pel damunt
d'aquelles alteroses muntanyes el meu esguard ~~de~~ cercava
en una mena de somni impossible l'abstència forçada del
meu país mediterrani me'l feia enyorar cada dia amb més
intensitat sobretot quan en el fred rigorós d'aquella colossal

...untanya alpina jo pensava evitava els admetlles con flor
de mallorca i ~~en~~ les perfumades mimotes dels paisos del sud.

A Davos hi vivia un amic meu e' Antoni Riera també exilat
d'Espanya des del començament de la guerra civil. Jo tenia la seva
adreça i des de l'hotel on m'estatjara a Davos Platz vaig telefonar a Davos
dor| on ell vivia. Li' Antoni Riera, familiarment dit Toni pels amics
vingué tot de sobte al meu hotel. Vam conversar ^{llarga} ~~copiosament~~ en català
que a tots dos ens feia il·lusió sobretot a ell que no tenia la sort de
viure ^{com jo} a pocs quilòmetres de Ventura Gassol i de la seva colla de ca-
talans. L'endemà ens vam trobar per a per un torn per aquella

- Ni hi havia ben bé 100 metres -

catifa imponent de neu fresca i ens passejarem al voltant dels sa-
natòris. Tot d'una vam oir una veu que cridava ^{(d'una galeria} ~~des de dalt)~~.
; Eh, catalanes, pit
; Eh, catalanes! Va en aixecar l'esquerd vam veure que

un malalt havia abandonat el seu llet i es repenjava
lourana enfóra ^{del seu bació}
~~esp enfóra de la taverna~~. Era un noi jove, de cabell negre's
sim, "Subid a venne catalanes!" repetia. "Ahora ^{misimo!} subirmos!" li

^{com responde jo}
vair ~~vair~~ jo. Era un andalús, es deia Antonio, com l'altre,
aquell que la policia ginebrina va expulsar de Suissa i els alemanys devien afusellar.
Aquest Antonio
venia d'un d'aquells espantosos matadero's d'homes, de Surtin
Bachau
o de Bachemoldt o de qualserel altre d'aquells ^{tristemt feroçs} camps de
concentració ^{alemanys} el sol nom dels quals ens fa esgarifar
gallinas. Antonio, m recordo que més, ~~era tubercu~~ havia adquirit

al camp de concentració una bona tuberculosi acompanyada de dia-
betes. "Me han traído aquí a morir"
betis. "Estoy aquí para morir", ens deia somrient com si la cosa
que li pogués abelir més en aquest món fos el deixar-lo. Afegí que
tenia escrites unes memòries, me les volia confiar i que jo li
trobes un altre. Demanava que l'escriu les hi pagués be i xalar-se-la
un poc abans de morir. Jo li havia dit la missió que la

institució suïssa m'havia encomanat. Donar unes conferències
en francès per alguns malalts o convalescents ^{exits} ~~de~~ ~~els~~ camps de
concentració ~~hitlerians~~ deslliurats pels americans. dels camps de
concentració hitlerians. A quella mateixa tarda m'havia de do-
nar una. Antonio va declarar que no es podia moure del
llit; després, no comprenia el francès prou bé. Li veig prometre
trocar l'endemà convalescència que aquella visita podria formar part
de la missió encomanada pel "Don Suïssa". A la tarda converse
de la tarda ^{organitzada pel Don Suïssa} ~~hi~~ vingué un grup d'espanyols els quals en
havent ja acabat de parlar se'n van alansar-lo; parlant-me
en català. ^{eren despeses humanes} ~~tots~~ ~~eren~~ víctimes primer de la guerra d'Espanya
després en haviem anat a veure a camps de concentració
francesos i més tard en esclatar la segona guerra mundial

mundial, a batallons de Treballs forcats i a camps de con-
centració alemanys. Tots havien sofert terribles ^{calamitats i} ~~calvaris~~ ⁱⁿ⁻
~~descriptibles~~.
Tots estaven malalts. Dir-los explicar aquells llarg anys
de penes i castells feia posar els cabells de punta pell de ga-
llina. L'horror més gran d'una guerra és aquesta terri-
ble contribució ~~de~~ innocents. Perquè cap d'aquells homes, exac-
tament com el que jo havia fe treball anys abans en els camps
de concentració francesos, cap d'aquest ni d'aquells homes tenia
la més mínima responsabilitat dels conflictes civils espanyols
ni dels conflictes polítics mundials, milers, milions d'homes ~~han~~
~~el sofren~~ ^{sofren} injustament per culpa d'alguns, i aquests, els
~~el sofren~~ ^{el sofren} penes i castells dels quals són responsables alguns homes
només, responsables, mai o quasi mai no paguen els conflic-
tes que han provocat. ~~Per~~ Quan ho veuen tot sovint ^{toquen el DTS} ~~tenen~~

- Ells ^{o es suïciden.} sempre tenen temps de posar diners a l'estranger
i d'escapar-se abans de la gran derrota que, naturalment
paguen ^{uns altres} ~~els innocents~~. Aquest Antonio que jo vaig trobar a Dorcy
estava condemnat pels alemanys a Treballs forçats només
perquè havia estat soldat, probablement també forçat, de l'
exercit republicà espanyol derrotat, un germà seu que
treballava al seu costat ve esser brutalment assassinat pel
guardia que els vigilava. El motiu, segons l'Antonio era
que no treballava prou depressa. I, com que tampoc no mo-
ria prou depressa, el guardia l'arrosteja a la cambra de fets.
Tot això i altres fets igualment monstruosos i espantosos
em van ésser contats pels altres espanyols que les Tropes
Americanes hanien salvat dels camps de concentració.

esgarrifoses. Ell pensava que tindrien algun interès documental i esperava que les hi editessin. Antonio ignorava que en aquell moment corrien pel món milers i milers de memòries semblants a les seves, ^{moltas} més detallades i ben escrites que les seves. Les turments soferts en els camps de concentració alemanys ja començaven a ésser coneguts arreu del món escrits per homes que els havien conegut abans que ~~els~~ ^{els anglesos} els havien escrit en totes llengües universals. ~~ja~~ ja començaven a ésser conegudes així com documents fotogràfics que hom exposava en els llocs públics on es veien homes crucificats, homes que es podrien encadenats com feres, homes encara no ben bé morts que ja no conservaven

aspecte humà; que hom comprenia que encara no eren
morts solament per una mirada fonda i llunyana
que els venia ja del més enllà.

Amb Toni Riera vaig fer una meravellosa excursió
muntanya amunt. Esquiadors, com fantàstics ocells, ens
passaven per sobre, creuaven d'un pujol a un altre
pujol mentre nosaltres amb neu fins el genoll ana-
vem pujant, per un terreny (permesament) travem
a un xalet de muntanya on el Toni ~~tenia~~ tenia uns
amics. Jo havia de tornar a Neuchâtel, un cop
la meua missió acomplerta però el Toni no em volia
deixar marxar. Dèitjava parlar català amb algu' del país

Em vaig traslladar de Davos-Platz a Davos-Dorf i allí
vaig passar uns dies. El /tofm/ Riera també semblava
sentir quelcom d'aquell mateix mistic en cantament que
Thomas Mann descriu en la seva "Montanya Mègic"
Yo no he tornat a Davos i no s'he enyorat gens tot
servant-me un bon record.

La meua vida a Pevreux, ja des del ~~començament~~ ^{comparable a la que oferien els} començament
ve ésser com una vida ~~de castell~~ ^{de princip alemany}
als seus protegits, una vida ^{de castell}
on jo, un artista pobre vivia fent companyia als castellans.

Aquest imaginari castell posseïa tots els al·licients d'una
autèntica residència principesca. Flerat dels dos primers
mesos del ^{primer} hivern ^{de guerra} local per les restriccions de carbó, l'
~~estat de Neuchâtel~~ el director de l'establiment i els tècnics al
servei de l'escol ^{de Neuchâtel} havien resolt ~~ta~~ el problema de la
calefacció. El clima realment rigorós d'aquella regió era
perfectament suportable si hom es seria estar a casa o si
aconteïa d'anar del poblelò directornal al poblelò des-
tinat al culte protestant i als espectacles. A propòsit de culte
protestant Robert de Montmollin ~~→~~ es va preocupar que també hi

hagués culte catòlic és a dir que un capellà vingues a fer

missa cada diumenge al matí mentre el culte ^{protestant} catòlic sem-
de catòlics a l'oripiel de Poreux n'hi havia ^{pres,} ^{de} ^{ceun}
~~en cap i la seva dona que ven crustias, etc.~~ ^{informes.} ^{de} ^{la} ^{casa} ^{on} ^{jo} ^{vivia} ^{fins} ^{l'as-}
me es celebrava a la tarda. ^{de} ^{la} ^{casa} ^{on} ^{jo} ^{vivia} ^{fins} ^{l'as-}

mentel pavelló hi havia una peteta distància. així com fins

un altre pavelló on es celebraven els assajos de la missa

~~Per ser aplicat a un altre lloc la formació del cor d'empleats~~
coral ~~de l'establiment~~ que jo dirigia, les vetllades eren molt

llargues a Poreux i els montmollin m'havien proposat dirigir un

cor format pels empleats de la casa. Ens vam procurar mú-

sica adient i els assajos es celebraven dos cops per setmana

l'avant sopar. L'hora del sopar era a dos quarts de set del ves-

que, l'assaj de dos quarts de vuit a les nou. Hi havia s'ins-

criviren entre els coristes un bon nombre d'empleats: dones,

homes, que fossin músics o no n'hi havia cap, que sabeg-

sin solfeig solament dos o tres, els demés no tenien cap no-
ció de música. Em calia una gran paciència, una forta dosi de
voluntat per arribar a un cert resultat, jo ^{l'una després de l'altra} havia de cantar les
quatre veus ajudant ara als tenors ara als baixos, ara afes-
sant ara a les contralts. Generalment no hi havia cap
tenor ni cap baix entre ^{ni cap soprà entre les dones} els homes i els eren ~~les~~ més o menys
barítons i elles més o menys, contralts. Però de voluntat i
afició en tenien ells i el cor prosperava. Confesso que els vaig
aburrir un poc amb la música sacra, fins hi va haver
una mena de revolta plena per que ^{els coristes deien} ~~deia~~ que els marejava
amb els corals de Bach. Per a poder tirar endavant la
coral vaig haver d'emprendre - d'ensenyar - la música popular
francesa i suïssa. Haviem fet un pacte en una sessió solenne

presidida pel propi director: jo cedia a deixar-los triar
certes cançons que a mi m'empipaven; ells cedien a can-
tar Palestrina, Pergolesi; Bach en petites dosis. Vaig harmoni-
zar per quatre veus la popular canço del mariner. Vaig traduir la
lletra al francès: els meus convidats estaven encantats d'aquest
arreglo. Els pretesos tenors; els pretesos soprans feien una mena
de diàleg mentre ^{la veu de} ~~els~~ ~~contraltos~~ es limitava a fer e'harmonia
amb la base closa; els pretesos baixos imitaven també a base closa
l'onatge del mar. Aquesta canço catalana traduïda al francès for-
mava part del nostre repertori. Avesiàra donarem un concert
al qual assistien tots els malalts menys perillosos. La música
els agradava molt; el meu cor tenia gran èxit no solament
entre els malalts sinó entre els sants. Tan èxit tenia que alguns

malalts insistien en que jo dirigís també un cor d'asilats. Prob-
bement de Montmollin que ja em considerava quasi una heretima
per dirigir ~~en~~ el format per ^{metges} infermers, in firmes, jardiners
i gratapapers de l'hospici no veia que jo pogués recedir en la
dificil comesa de dirigir un conjunt de malalts mentals. Però a m-
m'interessava provar-ho i per altra banda les més entusiastes
de la colla cada cop que em veien travessar el parc m'empaitaven
suplicant-me amb aquella vehemència dels malalts
mentals que les feia cantar. Amb Madame de Montmollin i
alguna infermera de les més capacitades, vam fer la tria de
les futures cristes, i la feina comença. En dir feina no exa-
gero feina era i penosa. Aquelles pobres dones malaltes s'excitaven
fàcilment. Per un motís, s'armava un ~~gran~~ zurrigall espaventable

Totes volien figurar al primer rengle, el més prop de mi possible com si la meua proximitat pogués encamarar-los el do de la veu, del ritme i de l'ajustada afinació. Fixaven l'esquerd en les meves mans i jo procurava que aquestes mans fossin el màxim d'expressives. Tot i marcant el compàs amb la dreta aquesta ajudava a l'esquerra a matigar ^{per els forts i els suaus, els lleigats i els piats} ~~o~~ marcar el començament i el final de la cançó: les pauses més o menys llargues que separaven una frase de l'altra. Les pobres dones eren tot atenció, tot respecte, tot aplicació. Es fixaven i seguïen tan bé les meves indicacions que aviat esdevingueren tan bones coristes com les del conjunt del personal. Però experimentaven: ho demostraven amb ~~actes~~ protestes, esgarips, llàgrimes i sanglots, unes terribles gelosies l'una de l'altra. Calia una energia ^{i una paciència} ~~una autoritat~~ ^{senzillament} extraordinàries. Gràcies a aquesta energia i a l'autoritat per

havia adquirit entre elles, el conjunt prosperava. Això sí, els assa-
jos no podien durar més de tres quarts d'hora. Ni cinc minuts
mes no ho hauriem aguantat, ni elles ni jo. Però si feia goig
oir-les, cantaven a dos i fins a tres veus, afinaven i mataven
llocat van poder prendre part en un festival. Tota una part del
programa l'omplien elles. El nombre d'auditori compost de tot
el personal de l'hotel picí, i de tots els malalts que vigilats per in-
fermers i infermeres podien deixar els pavellons. L'entusiasme de l'audiència
pública va procurar a les malaurades dones asilades que formaven
el cor, una de les satisfaccions més intenses de llur vida d'incurra-
bles inguairibles. Abans de sortir a escena totes es preocupaven de
saber si feien prou goig. m'ho demanaven ansiosament ^{si aguant del tot} ~~com tot~~
i jo també
mes part de la meua competència. Van cantar molt bé, cap d'

elles no es desmandai ni comete' cap atzaggiada. Per una llarga es-
toma es ven condiiir com persones normals. Entre els altres asilats
la reacció fou d'entusiasme i també de gelosia, tots, homes i dones
volien cantar. Els homes protestaven dient que les dones eren les
preferides i ells els aburrits. Tot aquest tipisje al dazuell comenc de
revolta se'm feia evident a través dels malalts menys greus, els
que circulaven lliurement pel parc i els pavellons, feien de jardiners
d'ajudants de jardineria, de fusteria, i fins de domestics. A aquestes
costava es feia difícil endevinar entre dos homes o dues dones
qui eren els normals, qui els anormals. ~~Hi~~ hi havia entre els asilats
persones que parien més normals i més equilibrats que
que els empleats. En els tres anys i mig que vaig veure a l'Asili-
d'alienats de l'Est de Neuchâtel vaig assistir a casos esporadicament

extraordinaris. Com si entre la bogeria i la raó, com si entre l'^{l'anormalitat} ~~anormalitat~~ absoluta, suposat que existís ^{no hi haques mes} ~~no hi haques mes~~ ^{que} ~~que~~ ^{les separen; aquest fil es poques} ~~es pot~~ inclinar sobtadament d'un cantó a l'altre, convertir el normal en anormal, l'anormal en normal es a dir que en un moment imprevisible al menys pels profans, un ésser pugui ~~donar~~ demostrar signes tan evidents de follia que hagi d'ésser ~~apilant~~, lancejat i repolat perquè perilla de esdevenir ~~un lladre~~, un assassí o un sucia d'infinitat de cosos curiosos vaig poder observar en aquell ^{llarg} ~~la~~ ^{tem} porada que vais passar a Perreux però dos es destaquen entre els que menys frappants. Una amiga de Madame de Montmoulin piàneta molt notable venia sovint a passar un dia sencer a Perreux. Aquesta amable i mesurada ~~de~~ dona va mostrar tot d'una

simptomies de demència. Va ingressar a l'Asil on havia anat
ben sovint a disdreure els malalts amb el seu art de música
aquest cop com una malalta més. La pobre dona proba-
tave assegurant que estava perfectament bé, el qual no seria
essa cert perquè se li explicava l'electrocol i "gaus d'insu-
lina!?) L'altre cas el vaig veure de més prop perquè la víctima
va resultar ésser un jove i ben agradable doctor en medicina. Feia
tres o quatre dies que havia vingut a prendre cafè a casa del Director
de l'Aspic per a ésser presentat a Madame de Montmollin i a qui
amb qui havia forçosament de fer vida social si no volia no-
sir-se de fàstic, El noi era agradable, senzill bon con-
versador. Tant a Trimony com a mi ens va resultar molt
simpatíc. En aquella mena de desert un element nou

sempre feia passa. Podia ésser un bon jugador de bridge o
com ho eram els dos metges americans ~~per~~ refusats a l'èisse
que. Robert de Montmollin ve acceptar en qualitat de col·laborador
de prim p'm, un corista més, un músic o simplement un

bon element de conversa. Tant Antoinette de Montmollin com jo
estavem àides de nous personatges treballant a Perreux i aimant

la societat. El primer diumenge que el nou doctor passava a l'

Hospice, el vam invitar a prendre el te, era una lluminosa i

calida tarda d'estiu i vam decidir pendre'l al jardí. Calia tras-

lladar tot d'atelles i el jove doctor ajudava. Vam instal·lar la

taula sota un gegantesc castanyer d'India i ^{Gold. (marronnier?)} allí jo el nou vin-

gut i jo col·locavem les tasses, la plata als parissos, el sucre i

el jocs de lleit sota aquella gran massa de branques i de

fulles verdes. El jove doctor em va dir en el te més natural

del món: "Honest arbre no m'agrada". En altres ocasions jo

li hauria demanat "Per què?" Per l'expressió
del seu rostre, el to especial que havia emprat per a ^{dir-ho} ~~dir-ho~~, em
va impressionar. No vaig fer cap comentari ni llavors, ni més
fard quan ja tornàvem a ésser els Montrolliu i ja a casa hi en-
dema vaig saber que el pobre metge havia passat de col·labora-
dor a malalt, i no era pas d'aquells malalts que entien, es
persejaven, -judaven Era un tripe perillós, un malalt greu
tancat en una cambra especial estretament vigilat.

Publicació de Fenua Tahiti

Gràcies a madame de Montmollin i la seva influència en el cercle de Neuchâtel va sortir un llibre meu en francès titulat Fenua Tahiti que en Polinesi vol dir Terra de Tahiti. El llibre havia estat ~~editat~~ ^{publicat} per la casa editorial "Delachaux et Niestlé" de Neuchâtel. Les il·lustracions de l'obra les havia fetes un cèlebre dibuixant anglès-helvètic: North, el qual com il·lustrador del meu llibre la va pèfiar de ple a ple. Difícilment un noiet sortit de nou de l'Escola de Belles Arts ho hauria fet més malament. Era senzillament un desastre. Tothom hi estava d'acord crec que començant pel propi autor, l'editor, ~~l'autor~~ i els amics de l'autor. Però era la primera obra meua publicada en francès i vam decidir celebrar-ho. Els de Montmollin van organitzar un so-

par a la residència directorial. Al sopar hi assistien el malaurat autor dels dibuixos, alguns escriptors i artistes amics de la casa. El jaí-diner en cap ~~se~~ va tenir cura de guarnir la taula. No hi va establir ni flors ni art ni paciència. Era una taula digna de presentar-se a coneurs. Les flors i les fulles saviament combinades formaven cercles al voltant ^{a les vores de la taula} dels plats, dos enormes canelobres ben guarnits de bugies ^{s'hi} ~~es~~ lluiraven a banda i banda. A l'hora de l'apat, amb totes aquestes bugies enceses i l'electricitat apagada la taula feia pui-xap-el goig. Hi va haver brindis i discursos. Tot molt natural molt amistós. Aquest apat en honor meu em recordava ^{poc temps abans} el que teníem celebrant en honor de Pierre de descure fundador ^{a París} de "en plena occi-paesi" alemanya, de les "Éditions de Minuit" que ~~van~~ publicar el cèlebre llibre "Le silence de la mer" de Vercors(?)

1. Travors, en un restaurant de Louvain jo tenia
presidit l'apat ~~la~~ assepleda a la dieta de Pierre
de l'escure acompanyats d'un grup d'escriptors i d'artistes
simpatitzants de la resistència francesa. Pierre de baseure
i la seva companya Cécile havien rebut un cordial i sincer
homenatge d'aquella colla de senyors francesos entre els
quals jo vaig ^{també} esser ~~tant~~ distingida i honorada
les proves d'acústica i de simpatia que rebria m.
eren més dolces i commovedores després de tantes pe-
nalitats i desenganys sobretot els que em venien de
la família Choffat - Mallet començant ^{meu propi marit} ~~per~~ ~~l'~~
sieur Denys Choffat ~~en persona~~, el qual, segons totes
les aparençes, m'havia abandonat, si ho veia deson-

tes de mi' en el moment que més el necessitava.

Pero' la meua vida llavors ja havia emprès uns
vals nous. Els chuffat i els mallet s'havien demostrat
tal com venen en els moments més difícils de la meua
vida. La prova estava ara redau- feta, havia estat
tan pesadament negativa que jo ja no esperava
res mi' del meu marit ni de la seva família.
Potser calien uns moments tan crítics, tan defini-
tius per a conèixer a fons i en tota varietat el que
realment eren ^{tot; cada un d'ells} i per a veure, ~~de~~ Perreux jo conve-
rava els Montmollin com la meua família
adobtiva i igual com a Ginebra ^{la meua} ~~afuera~~ fami-
lia havien estat i separen éssent els 2 1/2 -

Gouville.

Joan de Borbó i Gstaad (Pau Casals)

El segon o tercer any que hi vivia a Perreux, Gstaad celebrava una gran setmana musical. Hi acudien els millors músics i cantants i instrumentistes del món entre els clars Haschil i Pau Casals. Amb els meus amics catalans de Lausanne vam decidir anar-hi. No tota la setmana fins els dos dies següents on que Pau Casals i la cèlebre Pianista hi prenia part. El nostre comú amic Carbonell ens va procurar allotjament a l'Hotel Alpine, situat al cap de munt de la vall de Gstaad prop del Palace on s'entenyen el propi Pau Casals i també Francesca Vidoe, Clava Haschil i Don Juan de Borbó que en aquell moment semblava ésser a punt

de pujar al tron d'Espanya, el menys així ho
creia el seu gran oncle Carborrell. A Götting hi
venem anar en colla: Ventura Gastel amb la seva
amiga Lucie la nostra batejada per Frank Chavry
amb el motiu de "Madame Blenheim" la qual en mo-
rir l'esposa del poeta a Mèxic va interveint la esposa
del poeta. També hi venia en Ferdinand i una noia
suïssa que tenia cura dels interessos dels catalans exilats
prop de la Confederació Helvètica. Vam anar al tren a
Lausanne i a l'estació mateixa ja vam descobrir que
en el mateix tren que nosaltres anem - per no anar
mateix nos - hi anava Don Joan de Borbó fill
d'Alfonso XIII i per abdicar ~~des d'els~~ ~~el~~ ~~cas~~ d'Espanya

heren del seu terra Don Juan, heren de la corona
d'Espanya cas que corona hi haques a cofar. En veure que
ens esqueia el horror de viatjar en el mateix tren de
tan il·lustre personatge, vam decidir adquirir un
títol de noblesa que ^{si hi} ~~adris~~ ~~amb el de príncep~~. Ventura
Gassol fou en pocs segons afavorit amb el de Marqués
de la Selva del Camp, Carlos Gerhard amb el de baró de
Zürich i jo amb el de visat a Finelbra ^{pels bohemis de la Ciutat} ~~devant la pri-~~
mera esposa de la meua vïda d'exilada ~~toferana~~; comtessa
d'Olivar. Les setres dues dones, no van triar cap títol
nobiliar. De Lausanna fins a Gstaad vam canviar
de tren a Montreux, el mateix v-jo Don Joan
sempre ~~en tren~~ volent tornar - lo vam deixar de parlar

catàla) encara que el futur rei d'Espanya no podria
oir les nostres converses. Ens recollava (admirava) amb
una ~~perfecta~~ ^{imperfecta} indiferència, no com un rei esguarda els
seus subdits sinó com un exil·lat ~~o~~ recollia un altre
exil·lat. Nosaltres seguïem fent taula amb els nostres
llibres persetgers i amb el nostre ocasional castellà.

"Date prise marquis no se que el tren avança i
te puedes papando moscas" "No temas condesa, no escurro
comprar la gazeta de Lausanne i embarco a El baso
de Zúrich hont a anet a "Cal alleros"; donde se ha
entaforado el balm?" "Istá en d'excusado, condesa"

Don Joan pessejava amunt i avall està un cap a
l'altre de l'andana en companyia del seu secretari

Rolando. Don Juan trojava una maleta amb pocs diners
de príncep reinant. M'havia tipus anglès, sense
capell ni bric de cap mena. El Gstead ens esperava
en Carbonell. Per això primer a rebre el príncep.
Després ens explica que
Aquest ens esmentava amb el cap. "M'havia venut la, ressu-
bliran" li tot. havia dit

El Pepina era un hotel confortable i bon, i els hostes d'altre
més distingits, silenciosos, respectuosos. De nostra cella
es distingia per la taula que feiem. Un cop a El
Gstead i a l'Pepina ja no vam usar cap altre
mobiliari, Vam decidir parlar portuguès. Na-
turalment cap de nosaltres no el sabia però d'
estranyar-lo ho i enviant la sinxeritat catalana no

costava gens. La nostra innocent diversió acompanyada
de profundíssimes reverències, inclinacions de cap, freqüents
aixecades d'empeus, dels homes ~~tot~~ acòrdament i apartament
de cedives, i mil compliments urbans i coleros dels homes envers
les dones resultaven pasaven una nota original en aquell
public ^{for d'orquestra} ~~excessivament~~ encareerat. entre els quals el gran ~~director~~
Fischer

Els concerts van resultar interessantíssims, emoci-
onants. Pau Casals en invità als assaigs amb Clora
Haskild(?) i de passada, la gran pianista era feu l'opran
d'alguna peça de piano. Si hi afegí algun artista
més i tot pleget va resultar un goig refinat i ben
de música i també de converses amenes amb els
concertistes. La el breu fest de setmana musical

a Gstaad era una deliciosa ocasió d'oblidar la guerra nostra i la mundial, els nostres dremes personals que per cada un de nosaltres m'hi havia.

Per temps a Gstaad també vam passar una boníssima ^{que era molt bon orguenista} me estona amb en Caneres el fender d'en Petxol, ^{una} tota la colla acampant amb el fender d'en Petxol / tarde vam agafar el tren i vam anar a un poble el nom del qual he oblidat, En Caneres ve tractar l'orgue en una església i tots plegats vam cantar cançons catalanes entre elles els "Segadors"

Per temps després. Pau Caser, acompanyat a clava Haskel, Francesc Vidal, Ventura Pasqual van ^{venir} ~~passar~~ conduir a Lennox. Hi va haver un gran dinar a casa dels de Montmollin. ^{Tan il·lustres tantes} Els ~~potres~~ potres van passar

tot el dia amb novatilles. Pau Casals em va detallar la conversa que a l'Hotel Palace de Gstaad tinguí tripulada amb Joan de Borbó. Sembla que aquest va dir-li que el seu pare abans de morir li havia parlat de la importància política de Celeduny, dintre d'Espanya, si ho hi encarregat per to tinguis en compte si algun dia arribava a regnar. Pau Casals semblava tenir confiança en les paraules de don Joan; potser també en la restauració de la monarquia a favor d'aquesta branca de Borbons amb la família dels quals, establert amb donya Cristina mare d'alfons XIII ^{a la fi} el fill jove, ems sentiments ben profons d'apreciament i simpàtic.

En Carbonell també confiava en la prospera

restauració de la monarquia a Espanya. Fins i tot
veu que esperava ésser nomenat ministre ^{d'una} ~~de~~
contra o altra potser de començament?
nomes del primer gabinet ~~consell~~ monarquià

Però aquest nom s'errava. i poc temps després, el
poble Carbonell maria sense veure restaurada la
monarquia ni el seu gran amic Don Juan rei d'
Espanya

els Choffat i els Mallet.

Amb la família del meu marit, la més i la menys directa jo seguia mantenint-hi certes relacions. Aquesta relació mancava en absolut d'espontaneïtat, i encara més de cordialitat però cobria les aparències. Jo de les aparències me'n reia i d'ells no m'esperava gran cosa. Però ells otorgaven una certa importància a aquest tracte superficial i en honor a l'absent mantenint amb quatre paraules breu i des pronunciades on cada cop més raras circumstàncies. Cap d'ells no ignorava les dificultats del meu viure - si d'aquella mena

de viure primer a Michelle Duret i després a Winkelried se'n pot dir veure. Quan la mare llevat del civil període que el meu oncle Salazar em 'entia' d' ress que em permetien pagar una modesta despesa després em havia mesat de abandonar Ville Jilly

~~Per~~, segons la carta de monsieur Choffat enviada des-
d'un lloc mantingut rigorosament secret - que em lliu-
rà una de les meves cunyades, jo havia de trobar es-
talze ^{a Vella Zilly} fins que ell m'avisés que podíem tornar a reunir-nos
circumstàncies ^{convenients} per ^{Pere} Madame Veuve Choffat ⁽²⁾ semblava
haver oblidat ⁽¹⁾ en treure'm de casa ⁽³⁾ la promesa que
havia fet al seu fill de mantenir-me mentre
ell i jo no poguéssim tornar a reunir-nos. I jo,
és clar, no era prou humil per a passar gana,
fred i humiliacions: ^{anar fent} ~~encara~~ ^{per} la para para a tota
la família els quals em costava que s'atipaven,
s'abrigaven i s'escalfaven tant com volien. Reconec
que amb uns quants llagots que els haigés dedicat - ells

no oblidaven que em tolerava a mi de fer-los, les meutres
relacions havien millorat i, ^{els parents} pates, no és segur, ^{m. hall}
rien invitat algun diumenge a dinar. Però ningú no
va fer-los. L'oncle Théo, el més bonàs de la sèrie d'oncles
i ties amb el ronyó ben cobert, mogut per la seva conscièn-
cia i havia presentat, com recordeu, a Michaille Ducrot,
disposat a ajudar-me a condició que el seu nebot Car-
mel monsieur Choffat hi estés d'acord perquè el pue l'oncle
Théo m'hauria passat mensualment li hauria estat
descomptat de l'herència. Però monsieur Choffat no hi va
estar d'acord i el bon oncle Théo no em va ~~donar~~ ajudar
i com també recordarem, me les vaig haver d'espinyar
tote sola amb l'ajuda de Déu pue no va permetre pue

on, segons la carta de Monsieur Choffat
que d'un bloc mantingué rípidament sense
en fou llevada per una de les meves curyades
en suïcides, o que en prostitució va per afora una cisa.

golofant o una anèmia inguarible, avinentes totes ^{elles}

perfectament possibles quasi probables en el meu cas ^{Aquest}
cas mancava d'originalitat.

Era el de moltes altres dones ^{homes} que ~~per~~ també tenien la mala costum de
menjar cada dia i per

a satisfor aquest vic ^{o havien} en van suïcides, o prostitució o formant

se ti'sidat. La família Choffat - Mallet devia tenir una bona
opinió de mi; ~~Sospitava que alguna espavilantia~~ ^{la meua salut moral i física. Confiauen que m'} ~~era~~ ^{sol}

sense e' ajuda ni econòmica ni moral de la família

Sortia de l'època fatal de la guerra quan a Barcelona no es

trobava res menysval a comprar: la pent es barrejava

per un evopat de felles de pastenaga (el fruit je havia

colat adquirint a bon preu), llavors jo havia perdut quatreze quilos del meu pes normal. ^{En arribar al Grand Nancy} Tragim-ne tanta parastrada que els ~~excés~~ excés de la neuva sogra van esprar fer-me recuperar una part del meu pes. Era la neuva una naturalera sana, resistia la gana i el fred millor que molta altra gent. Els Choffat - Mallet ho sospitaven confien que jo ho aguantaria tot, ells no havien de confessar-se el haver contribuït a la neuva decadència moral i física perquè jo seguia l'amentant i morint els braços i remenant el cap, prova que no calia que ells s'hi amainessin.

Els Choffat - Mallet no m'havien esborrat prou prou del cercle familiar. Quan algun membre de la família

~~agonyzava i esperaven però que ja estés prou fort per no poder rectificar~~
~~mort i qual mort m'avisaven~~ ~~hes meues cunyelles tenien~~
el testament o les darreres voluntats

cura d'esperar que el difunt ^{estés a punt d'estar-ho però encara} (no ho fos encara del tot, ~~després~~
per fer-m'ho ^{el'agonyant} saber

~~Esperaven que perdés el coneixement i, cas d'haber-se-li~~

~~o mort~~ ^{calia que ningú no pogués dir}
~~perquè no fos dit que ningú m'avisaven un cop~~
mort, mentre el malalt conservava el coneixement, elles

entaven que jo m'hi avortés. Hom no sap mai a quines coses

per estravagàncies sentimentals pot llevar-se una persona

afebida per la malaltia, ^{estordida} ~~menada~~ per la proximitat de la

mort i per ^{l'imminent} ~~la~~ ^{comparança} ~~comparança~~ davant el Tribunal de Déu.

Qualsevol d'aquests oncles, dos oncos i un vicle, amb el

unyó ben fobrat i una tia i el ^{igualment ben fobrat de ronyó} seu marit que van

tenir l'ocurrència de morir-se mentre jo no acabava de

fer-ho malgrat les poe amables circumstàncies que m'acom-

panyaven, haurien pogut a darrere hura deixar-me al-
guns diners o alguns objectes: mantes, llibres, conserves,
alimentícies... calia evitar aquests possibles malbarata-
ment d'estori d'un moment. Elles ho evitaven, No podre
explicar en ordre cronològic la fatal desfilada d'ones
de la meua parentella suïssa devers el més onlla. Men-
taria si digués que vaig experimentar-me alguna disgust
o pena. Que Déu els hagi perdonat i concedit una
eternitat confortable. El primer ^{de tota la vida} que se'n va anar d'aquella
mon em rembla que fou l'oncle ^{Koepf} ^(L'oncle Henri) ^(Koepf), en-
ja havia mort abans ^{del final de} la guerra d'Espanya. En morir l'oncle Koepf el diplomàtic,
cunyades em van lliurar un parell o tres de moldadors de
butxaca d'excellent qualitat, un pijama rotllat i un tinter

de despatx. Deien que era ~~l'heretoge~~ l'heretoge la part de
que ens portava al meu marit: a veï, del pejarne que era
de franela molt bona me'n vaig fer un per a veï, els
mocadors de butxaca encara els guardo. I més els [ay servis
a l'hivern
quan] pateixo un fort repredal de cap: el tinter els vaig aban-
donar sense remordiment ni recança. A veï dels tinters el que
més m'interessa és la tinta: ^{la d'} ~~apuellet~~ ja s'havia assecat.

La mort de
~~l'heretoge~~ l'oncle Josep, el diplomàtic, el que es feia amb l'
emperador d'Austria: feia ^{educar i instruir} ~~amar~~ el meu cunyat Robert
en un pensionat freqüentat per tantes coronades encara
que no coronades per culpa de l'atentat de Saragosa,
em va ésser comunicada per telèfon quan jo habitava
a casa Madame Langenbach. La meua pròpia sogra

m. no va anunciar efepint: a ~~le breu telefonada~~ un sen-
munt ~~cort~~ però substancials. "No ^{li} haviem escrit mai?"

"No" "Per què?" "No us ho sabria dir" "Pitjor per a vos. Si oncle

Josep us hauria deixat alguna cosa si li haguessiu mostrat
interès durant la seva malaltia" "No sabia que estés malalt"

~~Ma~~ clar, com que mai Déu l'hagi perdonat. "Les vostres cunya-
des han anat a l'enterrament" "~~Ben fet~~" "Han fet santa-
ment" "~~Les~~ Be' a deus ja en" "Passi-ho bé: gràcies."

Aquest fou prou mes o menys el diàleg de Madame Choffat i jo
m'estava les meves cunyades em lliuraren un barret
blanc d'excelent qualitat. Era l'herència de l'oncle Josep
una persona pesant i embarrassosa. ~~fa veure~~ ~~freqüent~~ Com
que no tingués disposada de còmbre de bany em va servir

per a fer de fantasma en una forassenyada pantomima
que van muntar a Winklerried. ^{Enfilada a una cadira,} ~~Tomb~~ ^{l'habitació} o les
fosques i ~~una~~ ^{la} llum verda projectada d'una bot
rota el mentó feia un efecte extraordinari capaç de
fer esgarriar al més calmos per fer el llum verda
destacava una part del nostre, gairebé ^{només} les barbes i els narins
El llarg llenç blanc més que veure's s'indecirava. Que
Déu pagui a l'oncle Josep Choffat aquest heretotge.

Després de l'oncle Josep que que va morir l'oncle Théo.

~~Per~~ Eva l'únic que m'havia demostrat algun interès
encara que sense cap mena de resultat positiu. Vaig
arribar a temps de veure'l viu encara que ja tenia tot
l'aspecte d'un cadàver. ~~El~~ El malalt romania

assegut al llit amb molts coixins darrera el cap i l'
esquena. Encara em va reconèixer. Va dir: "Oh, Aurora!
i es més. A mi em va semblar que en aquella" Oh Heum
hi havia com una ^{indefinible} ~~rebanca~~ de Déu o ap ^{quina cosa} ~~per~~ que hauria
parlat i no havia fet, per deí.

Entre la mort de l'oncle Theo i la del seu cunyat Charles
de Werra no va francament paira temps. Jo ja vivia a Win-
Kelried i les meves cunyades em deixaren uns mots dins
la bústia. Així que veig llegir - los vaig cover a la servette
on vivia el defunt amb la seva esposa ^{Sally} ~~permanent~~ de la
meua sogra. Tota la família pinebrina era allí, voltant
la descensada inconsolable vidua. Asseguts en rotlle
es parlava en veu baixa, es comentaven les grans virtuts

de l'oncle Charles, la seva gran educació, senyoria
amabilitat, gentilera i fins bella presència perquè e' me
Charles de Wenz havia estat un home formós del puel
la més jove de les germanes Mallet havia estat molt ena-
morada. A les sis de la tarda tot hom es va retirar per-
què hom ropa a les set o a dos quarts de vuit a molt
tardar. A qui no em venia d'una nova i ~~era~~ vaig estar le
darrera. La Tri Soby em pregava que no la deixés,
"Sopareu amb mi" em proposava "No em deixeu sola
com fan els altres. Va voler ensenyar-me el difunt pe-
rquè ~~es~~ havia estat tan formós que semblava l'és-
tatua iacent d'un emperador romà. Trixi parlava
la desolada vidua arrossegant-me per una mà

devers le cambre mortuoria. Charles de Werra em-
bolcollat en un blanc sudari ~~to~~ mostrava, en efecte,
una serenitat i una bellesa ^{augurtes} ~~deprim~~ del mes august
del ~~empereador~~ ~~romans~~. La Lú Guley li ^{dedicava} ~~dedicava~~ paraules de
tendresa i promeses d'anar - Trobar - se amb ell, ben
aviat. Li besava el front, li petjava una mà per les
patlles. ^{Li hi adreçava} ~~Li adreçava~~ "Charles! Charles estimat meu!"

Jo no deia res naturalment, però ella sortint de la
cambre mortuoria ~~es~~ anà devers la cuina "Vina, vine
Tot d'una s'hiemic pesat a dir-me de tu tractament
que cap persona de la família no m'otorgava."
"L'agrada la sopa de serrula amb llet?" "Sí fic,
tot m'agrada, però is amb unes panes tremends d'

apretar a córrer. La tia Galy ve posar llet al pot amb
molt poc gas, "Mentre s'escafa, em deia, veig a fer
un ^{altre} bes al meu Charles" se veij seguir. Recomençà a
lesar el rostre del mort i a adreçar-li mots d'afecte
i de comiat. Havia oblidat la llet i tot d'una una pudor
de llet cremada em va precipitar a la cuina. "Sort que en
tinc l'ata una provisió feu la vidua y tornà a omplir
l'ensat. Hi posà més gas i de sequit hi tirà la ^{beira} simula
mentre la remenava la va testar. "Hi manea sal,
amb la mateixa cullera que s'havia ficat a la boca
se agafar sal i home e remenar. "Hi se m'hi
fan promolls" em deia, mai no m'havia passat"
"que ho deu fer?" jo no podia oblidar les besa-

des del mort, la llet pressa i apurumollada, totes
les ganes de menjar que podia haver tingut se me-
n varen anar al cel. Coneixent els sistemes econòmics
de la família ne em ve extranyos pens que la tia Gaby
volia aprofitar aquella remalida sopa. "No hi fa res, si
que [sei prumolls?" anava dient mentre posava ^{les} unes
estovalles. "No tinc res més pera apar." Lo serròle i un
trou, de formatge. "En tindria prou?" Li vaig assegurar
que prou i més. Mai de la vida ^{ni'} he ^{empastat} menjat una
menja amb més fartic que aquella. No podia oblidar-
re'm del cap els ^{des} respelits ^{besudes} ~~beses~~ al mort; el tort freqüent
de la llet; la serròle sense esbandir la cullera que
la tia Gaby es ficava a la boca.

Finalment, després d'unes hores de companyia la vaig abandonar. ~~La~~ Restava sola amb el seu estimat mort i jo en tenia una gran recança. Havia comprès però, que la bona dona acabaria per ~~donar~~ adormir-se perquè ja pesava figures alans que jo no marxés.

La meua intimitat amb la tia Gaby va ~~per~~ restar interrompuda després d'aquella funebre nit. A l'enterrament de l'oncle Charles hi assistia tota la parentela menys els de Roma és a dir l'oncle Edouard i l'austriaca comi ~~la~~ ^{la} ~~anomenaven~~ a la seva muller, respectivament les meves cunyades (suposo que a mi em devien anomenar l'espanyola) No vaig tornar a veure la vidua de Charles de Werra fins que un dia de desembre va tocar a la porta de la meua sogra

En veure-la, em vaig quedar ben ^{de pedra} sorpresa. La vaig fer
entrar: seure. Ella em va dir que havia vingut per veure
si em mancava alguna cosa. En realitat em man-
cava tot o quasi tot. L'aigua i l'oli estaven glaçats, la ve-
lta xerrameia parisenca, apapada ^{al} fum vidres de les finestres
- ni hi havia res, totes de cara al nord; sense persianes ni
porticons - substituïts per papers clavats amb xinxets, com
ja he explicat en altre lloc. Li vaig dir somrient que no em
manava res. Ella protestà vivament dient que ~~no~~ a la porta
hi feia un fred horrible. No comprenia, seguí dient, com
no ni hi havia mort d'una pulmonia en ~~aquella~~
porta. Li vaig respondre, sempre en veu baixa i som-
rient, que devia ésser perquè la meua hora no ho fa

arribat. ^{Ella s'impacientava} "Tens al menys tot el que et cal per menjar?"

(Seguïa fent-me l'honor de tutelar-me) No tinc gaires necessitats, Si, hior Gaby tinc tot el que em cal per alimentar-me" Es decidia a exposar-me el motiu de la seva visita. m'invitava a passar uns dies a casa seva. Al menys els mes freds de l'hivern. Ella ~~tenia calzeu~~ ~~central a l'apartament. Els propietaris i els proveïdors~~ dues estufes que li escalfaven incompletament ja per la calzeu central ~~no~~ funcionava insuficientment per causa de la guerra, però millor per la meua inhospitalarietats. Ho deia amb un to d'acusació com si el viure en aquell antic obrador de rebolteses fos obeís a un caprici meu. Li vaig agrair la intenció tot assa-

querant-li per amb la xerrameca parisenca encesa, a la
cofe i hi estava molt bé." Si però la Tens opagada
protestava la Tia Goby preparant-se les mans l'una contra
l'altra i ~~de~~ davant-se repetits cops a les unghes per a
entrar en reacció. "No disposo de poca lleugre per a tenir-la
encesa tot el dia" explicava j. "Només l'encenc cap al tard i encara no
cada dia?"

Vaiig acceptar d'anar a viure uns dies amb la Tia Goby perquè
es veia ben clar que si no hi anava s'hauria ofès i no sola
ment s'hauria ofès ^{ella} sinó que el meu refús hauria ~~portat~~
ofès, de retròs tota la ^{família}. ⁽²⁾ No volia ofendre la família ni,
~~que explicuessin més tard al meu marit - suposat que encara ^{tingues} ^{marit}~~
⁽¹⁾ de cap manera. ⁽³⁾ L'argument de la comèdia exigia
que ells fossin els bons, els justos, els generosos i jo la humil

la protegida, l'agraïda. El tema de la comèdia estava ben
imaginat pensat ~~només faltaven els actors~~ Era la clàssica bella co-
mèdia pensada per a ésser representada per la burgesia
moralista i beata. ~~només faltaven els actors~~ En el nostre cas
semblava com si ^{sols plegats} ho fessin de mala gana. El pobre
oncle Théo, al cel fos, també s'havia presentat a Michaëlle
Ducrest amb la intenció d'ajudar-me però li va fallar la
bona intenció per manca de col·laboració del meu marit,
la tia Gaby amb la consciència desvetelada ^{hi de sobre} també volia aju-
dar, ni que fos per un cèntim, el meu benestar, per qual-
com per aquella nevada a l'estrangeria víctima d'una
guerra civil. Jo, actor important, del drama no sabia
representar amb naturalitat el meu paper de víctima.

(de setíme mai no n'he tingut el Temperament) Però
en aquella ocasió vaig arreglar adreçar omplir una petita

maleta amb els meus fers més necessaris i em vaig instal·lar

per un temps ^{indefinit} indeterminat a casa de la tia Gaby. Ella cuinava

i jo treia la pols amb molta cura de no trencar cap dels precietos

libelots que guardien les conques i els prestatges. Havent dinat i su-

pat fregava els plats, de plats, platets i platos n'hi havia ^{més que} pui-
oats.

Tres o quatre generacions no en trencaven

los. Els millors romanien als armaris; nosaltres feim servir

als desaparellats. Un dia, ai los! em vaig trencar un i la tia Gaby

em va fer un sermó que durà benh' mitja hora. Yo, naturalment,

ja m'havia ^{havia} excusat, li ^{vaig} demanar perdó i operava per ja havia

fet tot el que es pot fer ^{en semblants casos} quan es té la desgràcia de trencar

un objecte de porcellana. ^{Es tractava d'un} Inforsament era una platet ~~très~~

d'aquells que ^{els suïssos} ~~a l'italiana~~ en diuen soutasse i els francesos soucoupe la
tassa del qual feia temps que havia estat trencada per algun altre.

De platets com aquell n'hi havia tot una pila, i usualment desparellats.

Pero la tia Gabry, no sé per quina ^{raó} ~~raó~~, semblava inconsolable
d'aquella pèrdua. Tant es va lamentar que jo sobtadament, em vaig

provar a amprovar la meua sofca, amb els vidres trencats, l'oli i l'aigua

gelats i el fred i la tristesa que hi s'emportaven. Les meves cunyades

des venien sovint a ~~veure~~ visitar la tia Gabry. Jo les sonejava xic-xic
xinejar a la cuina o al·la al dormitori de la tia. No hi havia

que em llevés del cap la idea que les cunyades li parlaven de mi.

El que ^{li deien} ~~podria dir-li~~ no podia imaginar-me ho Però sempre que

elles venien la tia Gabry es tornava reganyosa amb mi, des-

prés ^{no} ~~veia~~ ^{no} ~~podria~~ ^{no} ~~podria~~ imaginar-me que al peu li suggerien ara que corria

el peill que jo m'elembria a casa seva. Si desin dir que si elles
no haguessin trobat l'excusa de dir que marxaven a estivar, jo
encara seria a Ville Gilly. La Tia Gaby devia dir-los que m'he
m'havia inuitat per els dies més freds de l'hivern; que així que
el temps millorés jo marxaria. Estavem Traversant els dies més
crus d'aquell hivern. Era pel vespre de Nadal ~~per~~ quan la vida
es torna més i més aspre. Jo demanava permís per sortir i ella
me'l concedia de mala gana. "Pensava que em farieu més com-
panyia," renugava, jo no tenia cap altre idea per sortir, així
que em veia el carrer per el temps que fet, el pit se m'aixampla-
va. Respirava l'aire gelat a plens pulmons i les cames, lleu-
ques com la d'una daina, corrien més que no pas cami-
nenen servette anell. Pujava al taller de Barry Lisbey, o al de

Frank Chabry, m'arribava ^{generalment ben col·locacionats.} a casa dels d'Innocent. Tre
companyia dels pintors i la de Julieta <sup>no podia estar, me de comentar el caracter i les coses
de la meua familia positiva.</sup> m'era un poig irreflexiu. Frank
m'as col·locava atentament, s'emparava de la situacio, urrencava la seua amicitia
perava incluis a la meua sogre tia i cunyades. Sense trobar-les

rites mai imitava l'ells fets, l'ells veus, em criticava sense pietat

per resoltir el meu caracter lleue indisciplinal i b'home. Posat a
par Frank parlava d'ell mateix sempre com a pos alguna dona
de la familia Choffat. Yo m'hi feia un bon rip de riure. Sempre m'
he agradat riure sempre he riure feliçment i ho oblidat la
part més dolosa de la meua vida per veure només la comica

Frank i jo ens divertien així una estona fins ^{a mi se m'ignora -} que jo ^{una infolla de}
cava de riure, infollia
per pensar al peu diria la tia (aly) si no m'home tot se'guia

Fugia cuita corrent amb una alegria que em ballava per tot
el cos en adonar-me que la felicitat estava en mi; on la

meve saltat en el meu caràcter i que ^{mi} unil se'pus mi hui curra
da, ni mil tres Goby no aconseguirien que hi deixés de veure Frank
o Guy o Raoul i que se'vol altre de la colla. I tant Charles Uld
també em vam veure un dia i em va aconseguir per ~~l'inter~~
la peça començar després d'haver pres una ^{copa d'oparts} ~~part~~ a la Berberie
En la Goby ja m'esperava amb ^{la mirada severa i} ~~les colls arrojats~~ i l'entrella
arrugada. Em va semblar que li podia parlar de Charles, Era un
home seriós ben situat. De passada li vaig explicar el seu
drama: la dona, el fill presoners dels alemanys, el seu treball de
telonari però presentar la seva tesi a Oxford, la meua mo-
dista col·laboració a aquest treball... de la Goby semblava
interessar-se per el personatge i fins elevar-se per el meu
seu jo freqüentà's homes de clatres anglesos: francesos, sempre però

amb certa reserva perquè les meves cunyades sepien treballant

-le en el sentit de d'allunyar-me a mi. Si, elles desitjaven

que jo marxés ben aviat de casa de la U. de la. Aquesta podria ^(cops de salut)

aficionar-se a mi i deixar-me alguna cosa ^{en morir, autimonlesa més que probable per que no parlava} ~~de poder seguir~~
i donic pomes solennement al seu marit anar aviat a reunir-se a
ja començava a pensar-se d'haver-me invitat, que si
de poder ^{2a}

al matí assegurava que el temps havia millorat molt

En realitat septic feia una fred intensíssima Però havem
convincut. o, més ben dit ho havia decidit ella, per si pensavi

a casa seva el dia més fred. ^{de l'hivern} Per això pretenia que ja no

fos fred. ⁷ No fos fred a l'arribar el ves a ferer. ⁸ Havia

estat un miracle. Se miracle no m'hi havia no se'n pro-

duia cap. com no fos el de passar-nos fàcilment d'acord que
jo abandonés el meu aviat possible aquella casa. En

revelat aquest era no solament el desig de les meves cur-
yades i de la pròpia tia Gaby sino ^{també} el meu. Però hi per por
d'equivocar-me, per por d'interpretar malament aquella
illusori bon temps que megnava cada cop més sovint la tia
Gaby m'hi anava quedant encara que cada dia amb més
violència. La pobre senyora estava ja ben tipa de cur; Per
del que hi feia o delia no li feia cap gràcia. L'únic que l'interesa-
va era veure'm passar la porta amb la meua maleteta
a la mà. un matí d'aquell penes particularment fred i rufre
al moment
curi m'ho semblava a cur; vaig dir a la tia Gaby, "Com que
el temps sembla haver-se caldejat perin-sep-es, crec que puc
tornar a casa" Si si, feia ella visiblement alleugida "ves que
els grans freds són lluny. Pots tornar a la teua polca (ella en

deia aportament) "Et deixarí una manta "no feix"
però me la tornaràs eh? ~~no~~ port aquest fred (o'havia
descuidat que ja no en feia) mai se'n tenen prou de man-
tes". E anarà a l'armari, ^{on} en treia una manteta d'aquelles
que ~~se~~ ^{les velles són fredoliques se solen} portar darrunt dels genolls per a cosir o llegir. No
cobria ni mig llit. me la va empaquetar reunament. me
"No et descuides de tornar-me-la" "Està bé, tia Gaby, no ho obli-
dare" Sortosament Joan Van Berchem m'havia donat no
solament una gran manta sinó una vànova ^{enxinxada} ~~enxinxada~~
de gran abric ^{Aquella} ~~la~~ manteta ~~de la~~ ~~avua~~ ~~de~~ ~~Urra~~ jo l'accep-
tava a préstec com un acte de pura humilitat, consagrat a man-
tenir, en el possible, les bones relacions de família

Poc temps després una de les meves cunyades intraduesa
a la meua bústia un troc de paper on vaig llegir "La
tia Gaby és morta" Hi vaig córrer. Aquest cop la defunta no
solament ja era morta sinó enterrada. La meua sogra
i cunyades seny orajaven a l'apartament de la forquilla
que presentava un aspecte esgarrifosament incontro-
table. Tot estava fora de lloc, piles i més piles de roba
de llit i de taules apareixien aeri i allè en taules i
cadires. Tots els armaris estaven oberts i les meves
cunyades ^{hi anaven i en venien} fugaven, remenaven, treien i apilaven vai-
xells, queviures, objectes ~~diversos~~ de tots menes: papers
capses, atuell de cuina, coberts... També prou feines es
deshorbaven a saludar-me, mentre la meua sogra.

amb el nostre cixat i el (fo baix; ~~breu~~ (?) m'explicava el
mes ascètic que mai en un) ^{La tia Gaby}
cas: Una pulmonia fulminant. ^{(Havia anat a missa com}
cada dia, en una l'església, naturalment, ^{hi havia} no ^{el} fecció.
Elle ^{no} s'havia acontentat d'oir la missa per el capelle'
lan mort de fred com ella havia dit en un dir Jesus, he hi
Gabry restava agemollada preant a Déu, ^{amb insistència} ~~constant~~, ~~per~~
- la meua sogra n'estava al corrent, que
la deixes reunir ben aviat amb el seu inoblidable Charles
~~Sembla que Déu l'havia escoltada.~~ Com si Déu l'escoltè, sepu-
rament ho feic, opinava la seva ~~seua~~ ^{semana} ~~del~~ ~~meu~~ ~~cas~~, ~~de~~
Gabry va ^{la van} ^{acompanyar},
cansa envanida. La van aixecar i retornar ^{(pero jo no pogue}
casa seva i la van fiar al celi. ⁿⁱ ^{empir} ^{meus} ^{avilets} ^{com} ^{certa}
llevar-se ^{del} ^{llit} ^{de} Ni mehes ^{(no} ^{serien} ^{si}
no li fien cap efete. ^{apli} ^{cots} ^{tot} ^{separit})
n'havia anat d'aquest mon amb una gran serenitat i de
gracia, sepuia explicant ^{la meua sogra sense aixecar, la veu,} ~~la meua sogra~~ ^{mi} ^{canviar} ^{l'expressió}
~~del~~ ~~mon~~ ~~del~~ ~~horitzo~~ mentre les notes

com formiguetes, no es destorben gens. ^{en el seu tasca de} ~~obrir i registrar~~ ~~obrir i registrar~~

^{on} mans i calaixos, ~~passaven~~ ^{baixaven} s'enfilaven d'oscales de mar per
examinar ^{desembarrassar} els prestals silcats dalt de tot. Després d'es-

collar la breu història de la mort de la tia Joly ja no'n volia
sense comprendre per què ni' haurien ~~volgut~~. ^{fet anar a l'opar} ^{l'armat del}
entornar a casa però una de les meves cunyades ~~enfilada~~

al darrer grau d'una escala de mar ^{amb miis cos arrapat} ~~forçava amb el braç~~

^{part} un ~~tràs~~ de tot enfonsat ^{la fondària} on ~~el~~ ^{moble} mestre una altra de les
meves cunyades ^{tot el que} ~~anava~~ ^{depositava} ~~arreplegada~~ ^{en mans d'una altra cunyada} ~~tot el que~~ ^{la segona} ~~est~~ ^{la} ~~enfilada~~

^{la} ~~depositava~~ ^{al cim d'una taula}
~~en~~ ^{la} ~~arriba~~ ^{posant} ~~en~~ ^(llaunes de conserves) ^{una quantitat}
autènticament comercial de queviures conservats: fra

prodigiosament estabornidor de pensar que aquella

ome que menjava com unullet hegués posat a

amestremar lantes i lantes provisions alimentàries.

en període de restriccions. Jo estava convençuda que alguna
d'aquelles abel·lidores clàssiques de conserves: carn, fetge d'olla, tor-
gina, calamars, sardines, melmelada de piure, de patata
de tonyina seria veure a mi; mai, com no he estat turmentada
pel mínim desig ~~d'aspirar~~ d'indevenir propietària d'alguna
d'aquelles ~~abel·lidores onífiles~~ ^{conserves queviures}. Es pot dir que ja les assaboria per
endavant ~~a la bestreta~~ anticipadament. Però ni la meua
sogra ni les meves cunyades no van ~~ser~~ aferrir-me ni
una petita part d'aquell lot fabulós de menjar. Estaven tan
atrapades descobrint-les, col·leccionant-les seleccionant-
les que ja no es recordaven de mi ni que al món fos. Vaig
murmurar: "Me'n vaig". Elles en recordar que jo existia i
em un testimoni passiu d'aquell bé de Déu de privacions, van

dir: "Demà a les deu del matí s'obre el testament. El llegirà el notari en presència de tota la família. No hi

frànqueseu" jo anava a dir, "Lliureu-me una o dues
o de Tongina i ~~em considerareu ben pereteca~~
llaunes de sardines i excusau la ~~meua~~ absència. Però no vaig
amb aquesta bona herència em considerareu satisfeta. No em feu venir a
representar la petita farsa de la possible herència d'algun de". Però no vaig
dir res. Vaig tornar com me demanaven, per l'obertura del
d'endemà)

testament. Era un document llarg i complicat que vaig
escoltar en un ^{malament} respectuós silenci sense ^{No} gosar llambregar

les rostres dels assistents: les dues germanes i alguns nebots de la
difunta. Del que el testament deia no em recordo ni un mot

probablement el meu pensament feia d'aquella inútil
lectura per a navegar espais enllà ~~a~~ en cerca d'

alguna cosa més suau, més lluminosa que em inca
des quals no havia de triar ni de llegir ni de ^{part}
table inventari de bens mobles i immobles, ~~de~~ repartits entre els

nebols entre els quals no recordo que el meu marit hi fos es-
mental o potser la cosa va passar-me per alt, encara

que ho dubto. En resum la difunta no s'havia recordat ^(de veu)
i la meua sogra i cunyades, no van pensar a fer-me participar
de mi. ~~(Pobres, moltes, immobles comptant entre els primers~~
~~de d'una petita part d'aquella)~~ trobats dintre els armaris
la gran quantitat de queviures requisats per les meves cues
i calaixos, no esmentats en el testament. Me'n vaig fer mar-
gades, tot repartit i jo sense ni una llauna de sardines
a la Sijle de Winkleriad sense haver heretat ni un pagament de
moltes que Frank, hauria estat amb sol i maragana
ja quasi tots els oncles i ties de la família de Monsieur Chuffas

eren morts sense que jo els hagi d'agair gran cosa.
ni en vida ni en mort ^{hagués}

No els vaig plorar ni enyorar, no els vaig recordar mai
ni amb afecte ni simpatia i igual com la meua sogra
que ja ja és morta ni cap de les meves cunyades que
encara viuen i... per molts anys. De manera que en aquestes
memories ja no es parla més d'aquesta família que han-

era potgut ésser la meua i no ho va ser no se'n va per
culpa d'ells o meua. ~~Que deu amparar els veus i penton~~
~~els morts com jo els pentons.~~

Nadal

No heesido haver passat sola i sense dinar, cap altre Nadal de la meua vida. Arreu del món on he viscut, sempre * m. he assegut a una taula amiga, més o menys ben quarnida i probehida, més o menys vol-tada d'amor o d'afeció. Aquell Nadal del 1940 es presentava envorolat i feixuc. El del 1939^{jo} e havia passat a Patigny amb els d'Ingoeville a casa de misses Temple, l'alegra ària de Guy. Però jo havia comès la foltesa la imperdonable im-
prudència de deixar anar unes incontenibles llàgrimes dedicades al record
pensant en els meus pares i tiete Eufèmie. Aquelles llàgrimes vessades imprudentement a l'hora del xampany no van ésser ni oblidades ni perdona-des pas aquells ~~la~~ estiu que m'havien invitat

Per a mi, que comptava ésser novament invitada a
la taula de mistres temple a

Satigny ~~per mistres temple~~ ^{amb} Julieta ^{i Fey} va ressaltar una ~~bona~~ ^{bona} rebu

bona plantifada ~~el~~ ^{en} ~~dir~~ ^{dir-me} a Julieta: Com que ~~l'any~~ ^{el Nadal} passat

vau ésser tan poc felis, en la nostra companyia que no

us vau poder evitar de plorar, aquest any ja no us invitarem

No havia dit la meua «doble amiga» ^{Julieta simplement portelment i jo vaig} ~~passant~~ ^{passant} ~~de~~ ^{de} ~~Nadal~~ ^{Nadal} ~~1940~~ ¹⁹⁴⁰ ~~caler~~ ^{caler}

No em va demanar arrib qui ~~diria~~ ^{diria} i jo vaig ~~jo~~ ^{jo} ~~jo~~ ^{jo}

40 ^{deia} ~~No~~ ^{dir} ~~dir~~ ^{dir}: "Podem ^{tramar} ~~invitar-me~~, us asseguro que aquest

~~any no plorare~~ " ~~Segura~~ ^{Per} ~~collant~~ ^{collant} ~~sense~~ ^{sense} ~~per~~ ^{per} ~~les~~ ^{les} ~~llà-~~ ^{llà-}

~~grimes~~ ^{grimes} ~~per~~ ^{per} ~~annunciar~~ ^{annunciar} ~~a~~ ^a ~~bessas~~ ^{bessas} ~~per~~ ^{per} ~~dir~~ ^{dir} ~~com~~ ^{com} ~~ni~~ ⁿⁱ ~~omplir~~ ^{omplir}

~~podien~~ ^{podien} ~~tramar~~ ^{tramar} ~~a~~ ^a ~~amarar-me~~ ^{amarar-me} ~~els~~ ^{els} ~~malgrat~~ ^{malgrat} ~~la~~ ^{la} ~~meua~~ ^{meua} ~~lme~~ ^{lme}

~~sin~~ ^{sin} ~~los~~ ^{los} ~~pupit~~ ^{pupit} ~~ni~~ ⁿⁱ ~~entellessin~~ ^{entellessin} ~~els~~ ^{els} ~~des~~ ^{des} ~~any~~ ^{any} ~~senear~~ ^{senear}

~~voluntat~~ ^{voluntat} ~~d'invitar-les~~ ^{d'invitar-les}, No vaig ~~tramar~~ ^{tramar} ~~li~~ ^{li} ~~contista~~ ^{contista}

de tractar ~~anglès~~ ^{anglès} internament ~~ni~~ ⁿⁱ ~~havia~~ ^{havia} ~~enseuyat~~ ^{enseuyat} o

dominar les meves impressions i emocions. Posada

a fer, en tan casac com ells de conservar un rotre de

~~Pocher~~ ~~Pogues~~ ~~com diuen~~ ~~ells~~ ~~de~~ nostre sense expressió. Però e' apat de Nadal
era un moment massa embués jo no estava comprometre i m'a correnta
ja ningú no em veia, vaig poder. Plovar sol en una cambra
impossible. Hixi doncs, aquell Nadal de 1940 vaig poder plorar lliu
riment, For-ho el dia.
~~obaga i freda el dia de Nadal~~ ~~resultava com una massa de~~
en la cambra obaga i freda de la meua gule, resultat com una mena de
voluptat, m'havia proposat no ~~no~~ ^{preparar} cap mena d'apat del

que solia fer-me i que sempre, malgrat tot, ingeria amb
apetit. Tenia patates, macarrons, arròs, plues de ciutada, cebes
pa, un litre de llet i un tros de formatge però no volia
cuinar per a mi sola perquè era Nadal i tota la gent que jo
coneixia ~~de~~ i m'havia pogut imitar el celebrava. A casa
a Barcelona també el devien celebrar pae o molt i estar-llat
pensaven en mi, Monsieur Choffat encara es considerava
el meu marit i els meus pares també C: consideraven a
el, h'fic doncs que es reunissin que m'invocessin,

que m'empressin. Jo, decidida a no menjar, com si volgués
associar-me al càstig que m'imposaven els ~~francesos~~ Temple
Temple d'Yggouville, m'havia acompanyat a la cadira torbó-
nica, em cobria el rostre amb les mans; deixava anar

un doll de llàgrimes, No hi havia perill que ningú m'ho liria en cara.
breu aneu filletes meves. Siixé,
deralleu, entafreu - ^{amargues} ~~us~~ ^{peles} narius, per la bola o corren
galla wall fins de mentó, degoteu damunt la faldilla
o la blusa o esmunyiu-us entre els dits de les mans.

Ningú ~~no~~ ~~no~~ no destorba la vostra llibertat d'expansió
Ni anpleus ni sciistos, ni gent tivada ni pent sim-
ple i natural, ni el noble ni el burgesí ni l'artista
no us prova d'existir, de manipolar-us, d'expres-
sar de plasmar la meua ^{la meua feblesa} evolució, la meua tristesa

la mitja tremenda solitud...

Fora, el dia era gris però no nevava. Regressa l'alt
silenci solenne omplia la ciutat. Els catòlics i els protestants
cada un a la seva manera preparaven i s'ajupaven com mena la diada
~~de corral acorda~~ ~~statipaven~~. Malgrat ^{segons} ésser el primer any
de la segona guerra mundial no mancaven puerres
ni bebedes a la Confederació Helvètica. A més, ^{on} el petit
país veïat de països belligerants ~~no estava en guerra~~
regressa la pau, una pau més o menys armençada
però confortable, ben organitzada, abelidore... Al cap d'
una estona de plorar vaig començar a trobar-ho insòlit i
~~menysinteressant~~
~~monoton~~. Havie imaginat amb eixe detall el diàleg
Nedelene dels^a Yngorville a casa Miestres Temple, el diàleg
als meus pares, Ticta: Monsieur Choffat, ^{a Roger de Fluvia, 4} el de la meua

sofre i' conyades a Nèla Gilley dota la família Choffat - Melle
reunida a excepció dels nois Choffat - Philippe ^{la muller i fill} amb els seus
a Perroy, Roten, deien que amb peu a Marsella, el meu ma-
rit a Barcelona satisfet i triomfant ^{del Triomf dels} de la guerra nacional
yacques Reupper amb la seva germana a Saint Gallen i'

~~tots els meus amics~~ Les Collet i' el Milisen al bon Lucey
refugiats i' pobres però alegres
amb llurs famílies. Huri: passat una bona estona unifi-
cant com s'agrupacion, el que mey' en i' benicent i'
tota aquesta part

després veig començar a pensar en el Nadal dels nens i' nens
d' homes ^{en uniforme, guerrers per gust o per força} inmortal en la conflagració
~~per tota la història de la guerra~~ i' almenys, fran-
asseguts i' misericors?
^{amplios} uss, belgas holandens... que farien? Ploraven com jo?

No celebraven cap ^{mena de} Nadal? Si, segur per malgrat la
guerra, molts el celebraven. Sols els irlandès, pensava jo tot d' una es dedicant
sola en una. ^{plum}

~~ada al ploriquet~~ ~~en una~~ pensant en els absents hemvolguts i en els
en una cambra freda i obaga? ~~Alguna~~ ~~manera~~ ~~de~~ ~~preparar~~;
assabornits indiferents? Potser alguna mateixa ~~manera~~
alguna amant incivilitzada... Abandonava la cadira barbonesca
sols i emparats ~~ploriquet~~

i me n'anava d'esma al davant el fogonet de gas. Posar,
la paella al foc amb un ~~mató~~ ^{bol} de mangarina. Potser vi-
vidament dues patates; les tallava en fines rotelles, les
tirava a la paella amb un pols de sal, ~~les cobria~~ ^{cebrint, les} amb una
única manera de fregir patates amb ~~poques~~ ~~grasses~~, sense oli o que
tepatava ~~perquè semblessin patates fregides~~. Era el
ho semblessin ~~no~~
~~sistema de fregir patates~~ quan no este'oli. A desiar-les
remenava però que no se'engafessen, ^{al cul de la paella} les patates s'anaven
rodint, rotint ^{Estalaven} i de la paella ~~sortia~~ ^{sortia} destapada ~~sortia~~
xia una flaire apetitosa. Veig arrodniar l'ispal amb
un tros de groiera acompanyat de pa, i una tassa de cafè.
Després, per a conservar la calor de que m'havia comu-

nicel la meua i la infusió, em veig aferrat al elit, em veig
cobrint amb l'edat de Joan Van Berchem; també qui i com
celebrar el Nadal i descendit de Maria Tudor, de Mecker?

Em
~~meu~~ veig adormir. El fred puja i és molt intens encara
na son, aquesta son, a ulls ~~es~~ ^{son} definitiva. ~~Haurem pot haver de~~
una ~~noct~~

fred ~~molt dolç~~, ~~sembla~~. Però si no veig tornar de
fred m. de goma
a G. Wolf & Winkelried. No hi feia prou fred. ~~però~~ ~~apri-~~
~~nar a una~~ ~~noct~~ ~~tan~~ ~~dolç~~ ni el meu rebrot no es-
tava tan desprobit ~~però~~ que m'hi mates la fam.

No hi havia tragèdia. Em veig haver d'contentar d'
un petit drama.

La Verge Brodada

Raoul Bovy Lisberg es feia amb tota la clereia de la Suïssa com autor d'ornaments sagrats era cèlebre en tot el país Romànde. Ell brodava i guardava caselles d'antologia que cap rector de parròquia, generalment pobres a Suïssa no es podia permetre el luxe d'adquirir. Aquestes sumptuoses caselles ^{estoles i altres} ~~estoles i altres~~ [Anomenar tots els ornaments sagrats ~~que es podien brodar, aplicar i ornar amb pedres~~ brodats i aplicats amb complicades aplicacions de retí, de vellut i de pedreria] anaven a s'exposaven a sales d'art per a ~~per a~~ admiració i goig dels afeccionats sumptuosos. Raoul era Bovy Lisberg era un ésser excepcional, suau i dolc, com una princesa de llegenda tan cortès, compliments i ~~servicial~~ i inextinguible com un diplomàtic xinès i tot amb tot servicial i afectuós amb els seus. Raoul era ~~catòlic~~ boníssimes de les seves relacions

aconsellava i ajudava els ministres de la religió catòlica amb eficàcia competent.

~~que amb la seva, Raoul Boby Lisberg, era home de missa dià-~~

~~ria i de comissió confessió setmanal. Alternava les dis-~~
~~quasi obligatòries) (mai no negava que hi assistís en companyia~~

~~bauxes dels disabats (amb les comunions dels diumenges~~
~~d'Yngouville i d'Yngouville) dels seus íntims amics.~~

~~Segons referències i confessions pròpies, era pecador~~

~~ferocíssim; impenitent ^{altre} ~~penitent~~ ~~ferocíssim~~ impenitent i ferocíssim~~
~~confessió: una ètica subtil difícilment comprensible però un~~

~~portant sincer: moral a la seva manera com ara Julieta~~

~~d'Yngouville la qual somrient; buclela comentava sovint amb mi~~

~~la dissimulació d'aquest tipus d'home tan poc corrent.~~

~~Raoul Boby Lisberg es feia amb tota la claredat de la~~
~~Secese Romande entre la qual era ben vist i considerat~~
~~quan es parlava d'ell, hom l'anomenava pintor però jo no~~

recuerdo haber asistido a caps exposició seva de pintura.

Més aviat era l'assessor ^(expert i excellent) ~~conegut com~~ i més d'una vegada

havia ^{sovint} ~~conegut~~ a exhibicions col·lectives d'art ^{saure} ~~sempre~~

~~Com autor d'ornaments sagrats era conegut en tot el país.~~

~~Produïa i guarnia ^{amb aplicacions i pedreries} caselles, capes pluvials, estoles, i altres~~

~~ornaments sagrats que cap sector de parisiens feísse, general-~~

~~ment pobres i modestes no ~~podia~~ pretènia d'aspirar i; en aparèix-~~

~~ia només servien per a el goig visual de ~~utilers~~ d'espectadors oficia-~~

~~nats a l'art sumptuari.~~

Raoul Bory de Saint-Vincent no vivia a Ginebra ^{Vernier} ~~sinó~~ a ^{Uvernes} ~~Uvernes~~ (?)

un ~~vell~~ poblet situat a la plana del Rodan a mitja hora de tren

de la capital del Cantó. Llavors que jo freqüentava l'extra-

ordinari personatge, ell habitava ^{amb la seva mare} una ~~vella~~ casa de família

~~amb la seva mare molt delicada del cor. Raoul ho i tin
guent cura de la seva ^{que patia del cor} mare havia endevinat ^{habilitat} infer-
mer i tots mesatres, un dia o altre ^{beneficiat de} ~~haviem~~ ~~rebut~~ les
seves cures. Com un bon metge o un confessor alhora pue us apli-
cava un remei o la penitencia us consolava i encoratjava.~~

A Ginebra tenia un estudi al carrer del Mont-Blanc. Y gracies
al seu gran cor i a ^{esperit de llibertat i de respecte humans} ~~la seva gran liberalitat~~, Raoul hi rebia grans
predicadors, futurs cardenals del sagre Collegi Romà, alhora
alguna ^{ni; dissimulada} prostituta de procedencia aristocratica, ~~molt~~ artistes,
~~molt~~ escriptors, inventors professionals, i també seminaris
rectors de parroquia, seminaristes, frares... A tot hom re-
bia amb un mot, ^{un esguard d'ulls blavissims sempre brillants} ~~amable i polit i /~~ El seu ^{estran} ~~estran~~ ~~d'~~
~~deixava al descobert~~ arcàngel, somriure de llavis carnuts, sensuals ^{amb} i dues senyals

~~de dents blanques, brillants acompanyats,
de dents impecables magnífiques.~~

~~Gay i jo hi anavem sovint al taller ^{a passar l'estona} de Ravell i quan algun
discretament, trucava amb els artells a la porta i el nostre amic~~

~~ens l'havíem d'haver amb una
evident "Entreu" mai no sabíem si es tractava d'un pòtol o
d'una senyora més o menys distingida, amb una dona de l'alta societat,
amb un futur cardenal, ~~Si es tractava d'un pòtol~~ ~~o amb un pòtol~~
d'una senyora més o menys distingida. Li
en allargaven la mà mentre Ravell deia el seu nom, la hi es-~~

~~"Madame... monsieur..."~~

~~trungíem amb un simple "Ho!" però si era un clergue im-
sempre humilment vestit a sepleu
portant (mai no sabíem ~~que ho seria de dir~~ ^{quin tractament donar-li}: Mon père? Reverent?
monseigneur?~~

~~Illustrissime? Reverendissime? Per l'estudi de Ravell~~

~~hi havien passat bisbes i cardenals tan simples d'indumen-
taria i de tracte com el més humil dels ^{ciutadans} ~~filipenses~~ i bohemes ~~tan~~
i pòtols tan~~

~~plens en aristotels, tivats i ceremoniosos com prínceps de l'estat
l'església espanyola o romana
mitjana. Ravell ens instruïa però Gay i jo sempre hi anavem~~

a l'oluda de Boey ^{Lisbay}
amb prov. Un dia Thi vaig trobar P'Abbe Journet a peu jo tan
admirava d'oír-lo predicar au Sacre-Coeur. M'inspirava tan ^{de} respecte
que amb poca feines no vaig parlar. Ell també parlava poc però el
que deia era sempre profund encare que dit amb una simplici-
tad evangélica.

Raoul em proposava a Guy i a mi colaborar a una gran obra que
li'havien encarregat per a l'altar major de la parroquia d'^{Ecoubon} Saey
~~Parroquia~~ ^{me} al cantó de Vared. Es tractava d'un ~~parell~~ quadre de
tres metres tres metres d'alt per un i mig d'ample. ^{Havia de ser} ~~Amplert per~~
^{presentar} una mare de deu i l'infant, or fetz amb aplicacions de seti
de diferents colors, brodada ^{de} de cep a peu. Raoul havia
rebut ^{comanda junt amb la} la promesa de cobrar una bona quantitat per ~~la~~
l'obra que dividiria en la qual Guy i jo col·laboraríem en igualtat

d'obres. Hi vam treballar més de dos mesos. primer a estones
curtes alternades amb converses, comentaris, alguna discussió te-
nica i moltes tasses de te, després vuit o nou hores diaris i
finalment ^{Els últims temps} dia i nit. Hi anàvem al matí, hi dinàvem, hi
prenàvem i hi sopàvem. Sempre de cap a la feina, volèts de
pèlons de retalls de setè de les colors, de troques i mes troques de ~~setè~~
fil de seda, ^{també de coloraines} d'agulles, d'estissors, de patrons. La verge d' ^{EAU} ~~deux~~
Comme ^{el taller} omplia tot l'espai amb els mobles i també els nostres
experts de ^{d'obres} treballadors d'art sumptuosa sagrat. Menjàvem
poc i malament, dormíem poquíssimes hores. Guy ho
aguantava a força de Permad Ravul i jo a força de te de
china. A més a més del treball que era fatigósíssim
perquè quan brodàvem al nu: del talar havíem de clavar

l'agulla drats i estirava la per sota i tornava a clavar afegint
mollats. Raoul que era l'autor i director d'aquella gran obra, es cui-
dava dels detalls més difícils aplicava el setí de la ^{les mans} ~~de la~~
verge i de l'infant del sostre, braços i cames de l'infant. Demunt
de l'aplicació de color de carn brodava els ulls amb les pestanyes,
el nas, i el clarí i ~~la~~ cabellera, Guay i jo sota la direcció de
Raoul del maestre hem ens encarregavem de les grans superfícies,
jaies, El mantell de la mare de Déu tot de setí blancet ens
va costar uells i uells de pentades perquè havia d'iguar els
plecs amb diferents tons de blanc. i era un mantell de mes
de dos metres.

Es últims dies d'aquest treball vam permetre'ns, Bravaem
hores i més hores per a tenir-lo acabat per a una data determinada.

nada. En els medis (?) artístics i eclesiàstics es parlava
molt de la verge d'Éaux Bonnes i cada tarda desfilaven per
l'entorn personatges del món artístic, aris bovatre, clerical,
intel·lectual de Ginebra: catòlics, protestants, jueus, ^{lesaven} ~~comentaven~~
l'obra d'art (!) hi feien comentaris, algú gosava criticar el
gun detall de color... Les dones estampaven baf de perfum
i dring de rialles, els homes murmuriaven i gorgiejaven
alguns, exclamacions sinceres d'admiració, d'altres compli-
ments superficials: fins típics i los... fins les vuit del ves-
pre hi havia tertúles a la qual nosaltres ^{els brodadors} no teníem lleure
de prendre part

Quan la verge d'Éaux Bonnes ^{Gaubonne} fou brodada i em facturada curta-
ment devers el Centre de Vaud. hi vaig adonar-me que

estava malalta, tenia febre i un terrible cansament
a tot el cos. No podia menjar ni dormir i vaig decidir
gastar-me esmerçar els pocs diners que el Reetiv d'
Eaux Baines em havia avançat a prendre uns dies de
repos a muntanya. Jacques Besson era a Montana en
el cantó del Valais. Per recomanació del metge hi feia un re-
pos absolut en un chalet. Vaig decidir anar també a Mon-
tana. No hi havia estat mai i sabia que era un lloc mag-
nífic de espectacular. Julieta no havia anat a veure el
seu amic perquè es malalt i les clíniques li donen in-
suficients. Jo esperava poder fer algunes estones de
companyia a Jacques i tenir cura de l'únic malaltia-
vaig anar a Montana, em m'instal·laria en una península

que luxosa però confortable, em passava el mitjà de
llit amb el balcó obert de bat a bat, em elevava per a dinar
després sortia a fer curtes passejades. Primerament a la planta
en qualsevol tea-room; i després anava a veure Jacques
ell no coneixia ningú i estava ben content de m'oir-me
comentar les incidències de la vege brodada. Algunes dies me
n'anava fins a Crans a peu i un dia vaig agafar el telefè
des d'allí dall veia el Cervin tot nevat, i tot un grandios
muntanyes horitzó de muntanyes. sense moure'm de Montana
també d'altres muntanyes i veig profundes
fines d'un granis paisatge de muntanyes des de la
muntanya veig veure el Cervin tot nevat, Era la fantasia, i
tot estava impregnat de la ^{suau} ~~gran~~ mallemònic de
rússia d'
aquella estació. Era l'estació total per a les típiques
des de les nevastèries i de vells. En veure fugir

la llum de colors i els perfums de l'artich. Se sentia ja un poc
mort i no gosava ^{confiar} ^{esperar} en el ^{proper} renaixement de la
joirnera. No es veien joves per enllac, no s'uien ni mús-
siques ni xialles. Vaig anar a visitar el xalet on havia viscut
ja molt malalta, i poc abans de morir havia viscut Catherine
mansfield. Jo admirava molt aquesta gran escriptora an-
glesa. Dos o tres dels seus llibres ^{honoraven} ^{honoraven} a l'únic pres-
tatge de la meua petita biblioteca a Winkelried i jo feia molt
llegint-los i rellegint-los. El xalet estava habitat però la cambra
de Catherine seguia intacta, fel com ella la va deixar, m. hi
van deixar entrar, jo esguardava el petit escriptori on la
malalta escrivia les seves iròniques narracions amora-
des de dissimulada tendresa envers els humans. Tot era fred

i trist, ^{en la cambra,} tot respirava l'oblit i la mort. Però de part de fora del xalet els admiradors de Catherine havien col·locat una placa amb el seu nom deixant i un sobri testimoni atge de fidelitat a l'escriptora. En vaig parlar amb Jacques que potser no apreciava com jo l'obra de l'escriptora anglesa però el menys seria que era i en parlar-li'n em vaig sentir menys trista.

La meua estada a Montana No vaig prolongar! perquè ja arribava els diners que havia guanyat trobant la verge de l'altar major d'Écaubonnes Écaubonne. No m'hauria desplaçat quedar-m'hi fins que el fred me'n tregués. Aquella suau i calma atmosfera de tardor montanyenca convenia perfectament el meu estat d'esperit. Hi vaig escriure una

mena de poema xirri que vaig enviar a Raoul. No
en vaig conservar cap còpia i la memòria em fracturava
de poemes meus em folle, Records que començava així:

La sainte Vierge était un ~~bateau~~^{vaseau}
nous nous y embarcâmes:
Peintres, abbés, fainéants, ~~bonnes âmes~~...
putains et bonnes âmes

~~le vaseau~~
Navigant, Navigant, le vaseau, navigant
arriva ~~au~~^{vers le} port d'eaux Bonnes

mis le cap vers Eaubonne
le vaisseau navigait
mais jusqu'au port d'Eaubonne
il n'arriva jamais

La Sainte vierge était un faux vaseau
Et nous étions de fausses âmes

Pourquoi nous y embarcâmes nous ?
Pourquoi nous y embarcâmes ?
nous

où la sainte Vierge gela l'ancre pour
longtemps
Faisant le cap vers Eaubonne
mis

le vaisseau ~~ne~~^{navigait} allait
au port d'Eaubonne ~~mais n'y~~^{arrivait} jamais
le cap vers Eaubonne le vaisseau
navigait

La desinfecció de la casa a Winkelried

Això va passar els últims temps de viure a Winkelried
i en sero un record agre-dolç entre divertit i malencò-
nic. Jo ~~del que passava a la casa no en tenia esment,~~
D'una que el ^{malestruc} malauradament cèlebre portar havia de
saparegut jo no tenia tractes amb ningú del que
esdevenia a la casa no en tenia esment. Ignorava
si els apartaments estaven habitats o no, solament veia que
la boliga de respalls ~~estava~~ romania oberta perquè ho
veia en entrar i sortir de l'escala. Un malic havent
desdejunat em preparava a posar-me a escriure
quan em vaig adonar que tenia mal de cap i de gola
No se' per què en el moment d'ajoure'm al llit se'm va

«com eixir al carrer, Potser pensava que l'aire fred d'aquell matí d'hivern em desembriava l'encaparrament que per moments anava augmentat, ~~to~~ perquè el moll del Ròdan. No em lassava mai ~~total~~ de contemplar l'adalerat cabdell d'aquella aigua ondulada i ^{ara} remolinada que sortia del llac i corria ciutat enfora com si tingues pressa de tornar a ser riu i veure mon devers la França devers la mediterrània. No podia passar per aquells mols ni travessar aquells ponts sense somniar de la cursa del gran riu. m'atrecia, em fascinava, hauria volgut seguir-lo pas a pas des de les seves fonts ocell en els immensos glaciers de la Fouarka fins al gran

delta de la Carnaraga.

El fred era intensíssim. Sentia ganes de tornar a casa, encendra la petita xemeneia parisenca, arrau-
lis-mi hi amb les carnes ben embolcades en el vell
abric de pells i escriure. El mal de cap i el mal
de coll tranyien desaparegut totalment. Em sentia
plena de dolit, vaig tornar a casa i amb pocs
feines l'otúfa encesa ja tornar a tenir mal de coll
i mal de cap. Com que mai no he patit de ma-
nies ni d'opressions de cap mena vaig sospitar
que en la gola m'passava quelcom d'anormal
vaig baixar corre-cuita l'escala i em vaig ficar
a la uspalleria. Els vaig explicar el que em passava

i ells van exclamar: Estan desinfectant dos o tres
apartaments. Hi creuen un producte que des-
pedeix exhala pots tòxics. Us deu entrar per al-
guna cel·lel·la de l'ampolletissat! D'esquetxes cer-
tament no en ^{Eva per allí que els ratolins vanien a veure'm} manaven. Si m'ajec en comptes
de sortir a prendre l'aire no totalment haurien
mort les xinxes, es escarabats, les rates sino
també a mi tripla rata aliboric que vivia a
le solfe de la feral mimpé no hauria tripart cap.
jo ja vivia a casa del proceador el qual em
va confirmar que, efectivament desinfectaven. Ell
no podia fer hi res. M'aconsellava que no tru-
nès a casa en tot el dia i, si podia ser, en tota

la nit. Resig madament me hi vaig anar a menjar
un plat de sopes a la Taverna de la Madelaine i
una tassa de cafe amb llet en un altre establiment
on hi havia també colfacció m. hi vaig estar tota l-
estona que vaig poder estar m. hi sense abusar i després
me'n vaig tornar a Winkleried. Suposava que la vi-
rulència del tòxic ja començaria a disminuir. Però,
escarabats estranyes i xinxes devien ésser ja diferents i els
desinfectadors ~~per~~ fora, potser. Charles Uld havia de
venir aquella tarda per a la lliçó de català. Em
convenia ésser a la Grècia. Però amb prou feines arribava
de començava a ~~tot~~ sentir aquell mal de
malestar i cansada de pagar i deixar escoles vaig

probar d'obrir de bot a bot les sis finestres i veure
de lluitar amb ~~el~~ les estalacions tòxiques. Amb les
finestres esbotanades i el fred més criminal que
la cambra coneixia entrant per baf cada cop més
glacats em va semblar que ja tornava a sen-
tir-me bé. Sense tancar les obertures ~~vaig~~
encenia per segona vegada la xemeneia perisen-
ca. Sota el no escalfava però la calorita que
es desprenia del pilotet de lleuge no podia lluitar
amb les bafes de fred intens que m'arribava
de fora. Quan va arribar Charles les 5 finestres
continuaven obertes, sota les seves ulleres de miops
els seus ulls blaus es mostraven amaratats d'estu-

por. Li ho vaig explicar tot. M'aprensien, no va voler
romandre ni un minut més a la fiera. "Bonem a
estudiar català en un cafe". Prendre 'm té i ens es-
cafarem. Anarem a la Bergerie a quella destimpidissima
lloc on les celtes son tan espesses que on caminon hi
se us hi enfonsen als peus. A vent pres te conjugarem
frerols i tradreiem Alicia el pais de Les Meravelles

Alice in the wonderful land, despres prenem una
copete d'oparts i Charles, com sempre, despres d'haver
begut una migueta d'alcohol - no li 'm colia faire -
prendre la seva tremenda timidaesa.
Em va invitar a sopar. La Bergerie també fei res-
taurant i ens vam /ar servir un plat irita
que a nos nos estovava força. A vent sopar

no even més de les vuit, Charles començà de badallar
"S'hi pensant", deia "on la vostra goafa de Winkler
Hi hoveu deixat les se's finestres obertes?" "Si es
clar" "Us morireu de fred" "Les tancau" "Us morireu
intoxicada" "¿a ho he pensat" "¿Què hoveu de dit?"

"Demaneu hospitalitat a Frank. Te dos divans. Si
no te' cap compromís jo pue dormir en un d'ells.

Charles em va acompanyar a l'estudi de Frank que
a la place Grand no lluny de casa. Frank sem-
blava encisat d'ofereir-me estatge per una nit. Van
~~encisat encisat de~~
passar una bona part de la vetlla xerrant, després
Frank em proposà abstenir-se mentre jo em
despullava. Ell es poteria el pijama al petet

rebedor i quan ja seua al llit ell vindria, m'ha-
via posat elenys i mantes al segon divan. It mes
una pua no s' havia mogut del' estudi. en tot el di-
i ja havia mantingut ^{l'estufa onera} ~~una calafaccio~~ constant amb
~~l'estufa~~ s'hi estava molt bé.

Li'endemà Frank ana a cercar croissants i melmelada
va preparar una gran tetera plena de te. Vam prendre
un desberjini sabros i cordial.

En honor a Winkleried, els botigues em van dir que ja
podia pejar ^{ben} tranquil·la. Els desinfectadors ja havien vin-
gut a obrir totes les finestres dels apartaments desinfectats
totes les sales, aranges, posarobals i ximenes i restaven morts

Anada a Etobon

↳ Un cop la segona guerra mundial acabada, en tots els territoris de la Suïssa francesa es va escampar un gran impuls d'anar a ajudar als germans de les contrades veïnes on la guerra i, sobretot, l'ocupació alemanya havia fet tant estralls. Un dels llocs on la tragèdia havia estat més gran era un cert indret de l'Haute Saône prop dels Vosges. La Haute Saône amb la seva capital Vesoul ~~se~~ tenia també ~~com a~~ el seu poble màrtir, Etobon com també el tenia l'Ère amb Vercey on l'ocupant va tancar tota la població a l'església i hi cala per fer morir així cremats de viu en viu o asfixiats a tots els habitants del vilatge.

El ~~departament~~ de la Haute Saône tenia també el seu
poble marítim: Polser perquè tan la Haute Saône com l'
Isère són territoris veïns i ja de la fessura francesa i germana,
de llengua allí es parlava molt d'aquests dos llengües. El nom
del poble marítim de la Haute Saône era Etobon i polser despen-
tava més la simpatia i el desig d'ajudar els pobres super-
vivents que hi restaven: dones, criatures perquè aquella
regió practicava la religió protestant. Entre les setes es-
peres protestants del cantó de Neuchâtel s'hi contava un
~~de les persones~~ Montrollin germà del director de l'Harque
Cantonal. Joan de Montrollin era arquitecte, s'havia
mullerat amb una israelita d'origen alemany el pre-

nom de la qual era Erika. Joan de Montmollin al front d'
una missió evangèlica, es preparava a marxar envers
aquesta regió de la Haute Saône al peu mateix de la gran
serralada dels Vosges amb la intenció de treballar pels
llars desvostats d'aquella regió. Hi anava amb la seva
muller, un pastor protestant i alguns voluntaris. Em va
invitar a formar part del grup. Ni ell ni jo no sabíem de
moment perquè podria jo ésser útil. Sospito que els Mont-
mollin de Perreux, per un motiu o altre desitjaven que
me n'anés i aquella era una magnífica ocasió de des-
far-se de mi d'una manera definitiva. Quan la
segona guerra mundial es va haver acabat o al menys

va semblar que amb la derrota d'Alemanya, entrarem
en un període de pau i jo encara no havia obtingut
el permís de les autoritats espanyoles per a entrar a Es-
panya. França m'atonia, sobretot París, però jo tenia pocs
diners per a intentar l'aventura. Anar a passar gairebé
fred a París, que era, naturalment, el que m'hi
esperava mentre cercava un editor per a "Six
Epaves" no semblava de començar-me. És clar que
m'volia anar però tot el que havia omès de París
m'espantava un poc. La Naturadment a Neuquén
no podia permetre'm-hi - Així av- poster el que
els montrollin tenien = haver de carregar ^{per} sempre

me's amb mi. Aquella vida de semi-paràsit sempre no
tenia res d'abellidor ara que les fronteres s'obrien i ja
no circulaven coses alemanys al voltant de la Confederació
Helvètica
jo patia pensant en la meua mare i la meua
tia que era com pensar en dues mares i d'acostar-me
a Catalunya de la qual estava tan a prop i no m'era
permès d'entrar-hi. La proposició de Jean de Mont-
mollin d'engatxar-me a llistar-me ^{entret} amb els membres de
la missió evangèlica em va semblar un bon medi
de treure el nas a un nou món un món ben
tràgic però tantmateix interessant ja que es tracta-
tava d'una França resistint i mouent avall la qual
sempre havia ferrosament simpatitzat.

Encara vaig deixar les meues coses a Peneux. moltes encara hi
són; hi seran per sempre més perquè no he tingut el coratge
de portar-les; potser un dels meus grans defectes és aquesta
manca d'interès per les coses materials. En aquest cas un
pilot de llibres interessantíssims, algunes pintures i el re-
bat de Charles de la pincha per Gouvetty, - un dels dos meus pin-
tats per Ingouville me'l va portar ^{uns anys més tard} ~~me~~ de Montmollin
en un dels seus viatges a Espanya en cotxe.

Vaig marxar a la Haute Saône en el cotxe de Joan i Erika
de Montmollin. El viatge a través de les bosques de la
terracada juràssica; després a través del més pla i verd
i melancòlic de la Saône em va encantar. És un país que
còs i el cor em feia mal en pensar en els terribles dia

mes de la Guerra i l'ocupació.

L'aspecte d'Étobon era sinistre. Tot el poble era una ruïna i els camps es veien mig abandonats. Els pocs habitants que quedaven, dones, criatures i un vell ens van rebre amb mostres de goig. Hi anàvem a organitzar l'ajuda dels protestants de Neuchâtel a els desolats etobonnesos.

A veu a Tele Estel

La notícia que Tele-Estel plejava m'ha causat molta ^{sabat} de ~~opressió~~ ^{tristesa} encara que ^{no m'ha causat} ~~cap sorpresa~~. ^{aquest} ~~del~~ setmanari català desapareixeria era de preveure. Sèien que s'hi perdien diners i ~~aquells~~ argument és, desafortunament, convincent que no hi hagi catalans prou patriotes per a finançar el únic setmanari català que ^{al país} ~~existeix~~ perquè no s'hi guanyen ^{de guanyar} pessetes, ^{per bé} ~~encara~~ que tampoc no em sorprèn, fa la meua recança encara més dolosa. ^{Alguns catalans, no tots,} ~~Catalunya~~ ^{és clar,} ~~mereix~~ que uns quants senyors despenquin amb ^{grans} ~~grans~~ milers de pessetes cada setmana per a que Catalunya tingui el seu setmanari en català i si aquests homes no ^{no} ~~existeixen~~ ^{ni un tele-estel ni una fulla d'altres} ~~en~~ ^{no} ~~mereixen~~ aquesta tragèdia i malícia.

nicat. al fracàs qualitatiu ^{les} literari i comercial intrínsecament qualitat.
Quant a la ~~manera~~ d'èxit del setmanari ~~no costa~~
l'èxit de Tele-Èstel no ~~costa~~ gaire de compren ~~d'èxit~~
gaire de comprendre. Tal i com es publicava ~~(no en podia~~

~~Tele-Èstel~~ intel·lectual assenyat
tenir (No era ni tu ni vos, ni ~~literari~~ ni popular, ni ~~serios~~
ni per joves ni per vells ni per clericals ni per esperits lleïres,

ni xirota). Era una publicació híbrida, ensopida, ~~basada de~~
sense una autèntica projecció catalana feta per a catalans
Hola! i de Garbo ~~perquè un hola! o un garbo ben catalans haurien~~
sense projecció catalana (com si volguess

trobat el seu ~~públic el qual l'hauria comprat, Tele-Èstel semblava)~~
acontentar tot hom que desulla al ~~millor sistema de no~~
malent que no

acontentar ningú. No se li veia una trajectòria ben ~~tracada~~ ^{definida}
manca visiblement d'impet ^{competent} amb ~~2/3~~ ^{1/3} ~~l'èxit~~
con ~~manca de~~ de direcció, fetat per una colla d'homes mig

redactors, mig directors. A més a més les col·laboracions ^{even} massa

llargues ~~des~~ signatures massa repetides. Caldrien molts

peres calders para que el públic esperés amb candeletes

la crítica setmanal. ^{signada pel mateix autor} moltes mes o moltes manys

cançoneres és a dir per una revista plena de Manuel de
de Naves Felius, de Slachs i de Mares del mar Bonet

→ ~~amari~~ d'una mitjana cultural però ferms entusiastes
de tot allò que és autènticament català. Era Tele-Ellel una
~~revista~~ setmanari il·lustrat autènticament català? Crec po-
der dir no. ~~Apar~~ D'ant de banda els esdeus
oficials i administratius pels qual ha hagut de passar
pel setmanari
tele-Ellel hem de reconèixer que li mancava ~~una~~ direcció
ben definida. ~~Les~~ ^{El text de les} col·laboracions eren sempre massa
llarg, les signatures massa repetides i ^{en general} no massa populars
Cal dirien molts Peres Calders per que el públic

~~El~~ Camp de Concentració
Els pares Pares, oncles i tieta

La comunicació epistolar amb els meus pares i tieta resultava ascosa i difícil. ^{les cartes} ~~El~~ ~~meu~~ ~~correu~~ ~~venien~~ via Roma i eren sotmesos a una rigorosa censura. - no records si republicans o nacionalistes ^{ia} Potiblement ara ~~de~~ ~~una~~ ~~ara~~ ~~de~~ l'altra o ~~de~~ totes dues altures. Però amb ells no hi havia l'entramac de la mala voluntat. ^{Sino que} ~~Als~~ ~~contraris~~ ^{separats} ~~de~~ ~~llunyats~~ per fronteres, guerres i censures, el nostre mutu amor aconseguia vèncer tots els ^{obstacles} ~~obstacles~~ ~~inspects~~. No vam deixar mai de comunicar-nos. Tanmateix ells vivien marxats de Vilada perquè jo no aconseguia trobar res per menjar. Ja els últims temps, quan jo hi

havia pujat abans d'empendre el ~~el~~ camí de Suïssa

~~Ja, aleshores, molts dies ens quedàvem sense pa, menjàvem
remoltxes bullides i farró fet amb farina de ^{o de blat de moro} ~~patates~~~~

~~El
pare anava d'una masia a l'altra. Fia el retrat de la
mestressa o d'alguna de les nies, acceptant, com a pagament
un ^{troç} ~~massa~~ de pa que portava triomfalment a casa on era
rebut amb aplaudiments i rialles. Les darreres notícies del
pare m'arribaven de Sant Pere Pescador. Vivien a casa
del cós Vadó el qual, a més de terres de ^{bones} ~~arbrats~~ ^{concess} ~~cultivables~~
etc. amo d'una fleca. La tieta s'estava a casa de la Graceta~~

germana d'ua Vadó (antiga companya d'escola). Prudenci Bon
trona hi escrivia el darrer volum de la seva autobi-

"d'impenitent"
grafia novel·ledat, ~~la qual no veuria publicat perquè no s'impressionaria fins uns anys després de la seva mort amb el títol de "l'impenitent".~~ La llum s'impresiona uns anys després de la mort de l'autor.

Les primeres lletres de Sant Pere Pescador havien estat per a mi ben tranquil·litzadores, Pare i tieta vivien en família, satisfien la gana, respiraven els aires del camp... Però tot d'una ~~va~~ ^{no bombardarà} arribar ^{me, tant} una ~~notícia~~ ^{notícia} desagradable, inquietant: a la mare li havia sortit un mal estrany a la galleta. Havia d'anar a Girona perquè li aplicuessin corrents elèctriques (aquests eren els mots que elles, la mare i la tia, empraven ^{en ocure} ~~el~~ pare no escrivia mai ~~de~~ ^{de} sobte jo ja no vaig veure res més al món ^{sino el mal} ~~que la malura~~ de la ~~mare~~ mare. Tot el demés havia

llis al ~~passat~~ a segon terme. La meua imaginació s'exaltava
perillosament, catastrofícament. Aquell mal era, - jo ^{així} m'ho
imaginava ~~com~~ : patia com si ho fos - irremediable, fatalment
^{més} ~~o~~ menys d'hora : ^{mataria la mare.} ~~mortel~~. Jo no crec haver anat a ningú
com ^{he anat a ella} ~~la meua mare~~, ni admirat, ni venerat
ningú com e'he admirada : venerada a ella. Aquest amor
& veneració
agrandit per la distància i les dificultats insuperables que
ens separaven, va convertir en obsessió i torment aquella
nova tan simplement i francament comunicada. El
mal que patia la ~~meua~~ mare, seria el que Déu voldria
per a mi era un ^{càncer} ~~càncer~~. Un cop ^{pensada i després concretada} ~~escriu~~ aquesta ^{confessió po-}
~~paraula~~
deu imaginar el meu desànim, la meua desesperació

mal anat : embreixament

No crec haver patit mai tant, ni ~~guar~~, ~~m~~ molts anys des-
prés, la mare, pels ~~els~~ noranta anys, morí a Barcelona
en els meus braços.

Quan hum ^{peixe per} pateix aquesta mena de turments, solament
- per aquell que enté

La fe en Déu pot ~~reconfortar~~ - nos [esperansar - nos] Un bon
matí em llevava ~~me~~, a claparada per la idea ^{fixa} malakhia de
la meua mare. ~~Retornada al~~ ^{la meua} ~~sofriment~~ ^{la seva mort} ~~moral~~ i físic, ~~morint~~ lluny
de ^{mi} ~~la~~ única filla que li restava dels quatre que havia

posat al món. Com una sonàmbula m'
on havia escollat ~~amb sorpresa i admiració~~ ^{encaminava} ~~me~~ a l'església ^{du Sacré Coeur} ~~parroquial~~
que em ve a veure el talent, i l'espiritualitat del futur carner.
Hi vaig a missa i després, agenollada davant del sa-

uari vaig prometre a Déu que si guaria la meua

mare jo li feia obsequi de la meua felicitat. Potser jo

no havia pogut definir amb més o menys exactitud
el que en aquell difícil moment de la meua vida jo entenia
per felicitat. Potser trobar un camí horrat de guanyar-me
la vida. Potser ~~trobar~~ ^{desvetllar} l'afecte incondicional d'algui - com
si això pogués ésser. Potser veure realitzat el miracle d'un
retorn a Catalunya, ~~romandeu~~ ^{romandeu} al costat dels pares i tieta, encara
poc joves per a viure molts anys, gaudir d'aquell amor peculiar
sim, d'aquella atmosfera horrada i dolça ~~que~~ que hom respira
va a la nostra llar... Quei se' jo el que voldria dir exactament
la meua felicitat, gran o petita, durable o efímera, ^{autèntic} ~~veritable~~
imaginària, tots, ^{des} del més jove al més vell, ^{des} del més ric al més
pobre, ^{des} del més perfecte al ^{més defectuós} ~~perfecte~~, tots, tots i tota la vida i fins
a l'hora de la mort, aspirarem a ser poc o molt felixos

~~Y jo, amb tots els ^{gustos} però perquè ^{altia} la malaltia de la mare es
guarís, per ~~què~~ aquell estrany mal a la galleta li desapare-
gués i jo pogués tornar al ^{seu lloc} ~~seu lloc~~ i ~~seu somriure~~ i
besar-la i arramenar la mare i veure els seus ulls i el seu
somriure ^{enlluernats} ~~enlluernats~~ per l'alegria de tornar-me a veure, jo
renunciava a la indefinible ^{amb el seu nom i qualment} ~~que deia un nom indefinit~~: amor,
de l'efecte ^{literaris} ~~de l'efecte~~, de la prosperitat ^{o què} ~~materia~~ material...~~

Efectivament, algun temps després vaig saber que el
mal de la galleta no tenia importància, quant a la meua
felicitat, no dubto que Déu havia acceptat la meua ofensa.
Feliç allò que se'n diu feliç mai més no vaig tornar
a poder afirmar que ho havia estat -
a ésser-ho. Al pare, que jo tan admirava, i amb el
qual en llargues èpoques de la nostra vida, ens havíem

esborjat junt¹ amb dues mainades, ja no havia de
veure' l' més, amb la mare si. Encara que d'arnaga
^{tons} ~~tot~~ com si fossim els còmplices d'un ^{honorable} crim en còmples
d'una mare i una filla que no cerquen sinó a
ons vam trobar a ~~Andorra~~.

Tabacac, se i la comunicac. se. [En el seu degut ^{explicar} ~~el~~ les dues
anades a ~~Andorra~~ ^{aquell benaurat país neutral} i també la lletra del pare desaconsellant-me
de tornar a Barcelona i després la notícia de la seva mort.]

Un cop la guerra d'Espanya acabada el pare, la mare i
la Lletà tornaren a Barcelona. Si haviem salvat de les per-
secucions polítiques i dels bombardeigs, el pare però havia
perdut la seva col·locació de funcionari municipal mes-
tre de dibuix de l'Escola del Parc de Montjuïc i també
la de crític de teatre i col·laborador de "La Veu de Catalunya"

- entre altres coses -

Caldunye - s'heva quedat sense veu i el pare sense

~~esperança de veure~~ ^{ni cap} mitjà de guanyar-se la vida. - més

tard va aconseguir una mena de ^{petita} jubilació de funcionari

municipal - No costa gens d'imaginar-se la desolació

del pare en veure prohibida la llengua catalana

Segons van dir-me en tornar jo a Catalunya, ^{l'any 50} algú

ben situat, li havia ofert una col·laboració a "La

Vanguardia Española" ^{El pare} ~~que ell~~ ^{la} va refusar, començant per

el valor i prestigi dels seus escrits es basaven principalment

en la puresa, riguesa i perfecció de la llengua Catalana

que amb tan amor i mestratge havia ^{durant} conreat. tota la

seua llarga vida, En castellà no sabia expressor-s'hi, ja

era massa vell per aprendre'n

tenia massa anys per aprendre una llengua que no havia conegut.
Fou justament en aquella dolorosa època de després de la guerra, quan el pare ^{va contractar la seva malaltia} ~~es malaltia~~ ~~seriament~~ del cor, jo li enviava un remei en espales, comprimitis que el doctor Cervera li havia receptat i no es trobaven a la farmàcia de Barcelona.

També esdevingué en aquella mateixa època, que l'oncle de Xille arribà providencialment a Barcelona, resolent temporalment els problemes econòmics de la família. Jo ja li havia escrit des de Ginebra, ^{explicant-li francament la meua situació} ~~confesso haver-ho fet, argintada~~ ~~per amb la vaga~~ econòmica i en fer-ho m'animava l'esperança que m'invitava ^{faria} a passar una temporada a Santiago on ell tenia ^{liners, predigi'vi} ~~casa~~ pròpia, que ^{regentaven} ~~dirigien~~ dues velles senyoretas amb esp de les quals no s'havia

mullerat per que', segons ve exp. per ell mateix -
les dues ~~estaven~~ ^{desesperadament} ~~enamorades~~ ^{d'ell i si}
n'heptés triada una ^{sola}, com fatalment ^{l'església,} ~~mane~~ ^{deu i}
les lleis ~~constituïdes~~, l'altra, ha no es ^{(desenganyada} ~~collida)~~
~~de desaperthoid~~
traïa ^{crem} ^{irremediablement} l'ànima a Deu

Ramon Salazar ^{no volia lògicament canviar la seva consciència amb aquesta mrd}
~~germs de la mare i de la tiet~~ ^{Infamias}
i havia decidit ~~romandre solter~~ ^{comproment el seu afecte amb}
~~les dues germanes~~ ^{propte Ramon}
fiança ja una altra vegada ² havia fet una clara es-

Toda a Europa ¹ Enviat en museu oficial pel Govern de
³ llavors era un home madur però encara jove. Es trobava en aquella tem-
pile ~~shassa~~ ^{visiblement} ~~enamorat de una~~ ^{que es troba}
de edat ^{menopausica} en que els homes igual com les dones solen cometre
una sèrie de ~~forçelles~~, una de les quals ve ser la d'ombrorar ^{ve a mi} ⁹⁰
~~ora una adolescent~~, ^{com ja} ~~es aplicat en una altra~~ ^{lloc de}
~~era~~ ^{era} encara una adolescent i acceptava la devoció de l'oncle com una ^{menys} ^{menys} ^{supportable}
~~les menses~~ ^{memories}. D'aleshores ^{onca} havia passat molta
aigua pels rius. L'adolescent ^{casada i, aparentment standard del} ~~era~~ ^{marit}

4 l'oncle un ^{un} home granet havent deixat molt enrera l'act entusiasme
d'unes un ~~est~~. Jo ~~no~~ recordava aquells ~~grans~~ ~~afectis~~
de les passions i dels entusiasmes afelits, la llarga transcur dels anys
(de l'oncle de Ville envers la seva netedeta, en aquells
i l'assenenament)

temps ell m'anomenava afectuosament mi Canaquitã Linda

Jo ignorava el sentit autèntic de la paraula Canach, pa-

raula ^{uns anys després} ~~que tant havia d'oir~~ ^{sovint} durant la meua estada en les

-illes del Pacífic ^{havia d'oir molt sovint referint-se als habitants}
de les Hawaii i potser també d'altres -illes ^{ignorant encara l'}
^{existència dels canaques, pobladors de certes illes del Pacífic, etc} ^{Polinèsias, etc}

només de sentir el to tendre amb que l'oncle Ramon ~~me~~ deia mi canaquitã Linda

~~com permetia~~ ^{Jo} ~~comprenia~~ ^{aquells mots constitueien} que ~~era~~ una pellassa i falaguera

A Ginebra després de la guerra d'Espanya, en trobar-me
abandonada del meu marit, expulsada de la llar de la seva

mare, jo havia ^{enviat, com he dit, un} ~~escrit~~ ^{5.0.5} a l'oncle Ramon

amb qui sempre ~~ens~~ ^{mantingut} hem ~~estat~~ ^{correspondència}. ~~Ja esperava~~ ^{vaig} ~~vaja-~~
~~ment~~ ^{yo} ~~que~~ ^{suposava} que la meua situació era
prou dramàtica perquè e' oncle em demostrés el seu
afecte, afecte que les seves lletres permetien creure fonda
i sincer. ~~Però una volta més vaig~~ ^{per l'amor, d'un xec} ~~veure~~ ^{de Kile havia}
~~arribat~~ i una invitació a anar tot seguit a Kile al menys
per una temporada. Però una volta més em vaig ^{equivocat} ~~equivocar~~
de Kile va arribar una ràpida contestà: una carta llarga
plena de prudentíssims consells: paciència, voluntat de
vèncer, perseverància i resignació. La vaig furiósament
esquinçar i tirar a les escombres, mentre escolafava en
una ^{sofollada, gialla} ~~sofollada~~ ~~exhalat~~ de riure

Total, període moviment, intel·lectualment i espí-
ritualment lliures, on reneix amb més força que
mai la meua personalitat, lliure, independent, ja
~~definitivament~~
~~Solitaria~~ ~~ja~~ fais les portes de la vellesa, quan amb
el degut acompanyament puc ~~revisar~~ ^{descriure} i ~~revisar~~
aquella i altres èpoques de la meua tormentada peri-
rica existència.

L'oncle Ramon, ignoro per quin o quins motius
havia decidit abandonar l'illa per una temporada, tornar
qui sap ~~?~~ amb la vega i ell de romandre hi, al
costat ^{des} dels seus germanes - l'oncle Albert ja era mort -
Així cap el final de la guerra d'Espanya, l'oncle Ramon

havia desembarcat a Barcelona i anant a veure e Popar
de l'ivari No 4. 4^t pis estatge de les seves germanes i cunyat.

Allí va assabentar-se de ~~la meua~~ que jo, pel meu mal cap
continuava a Ginebra ~~parant en la confortable residència de~~
~~Madame veuve Choffat~~ ~~sinó en un apartament~~ on en passava
de seques i de verdes - molt més seques i molt més verdes del
que els Bertrano-Salazar podien imaginar-se. Tot amb tot,
després d'haver oït les seves dues germanes parlar de mi,
amb l'amor i la pietat conegüents, l'oncle d'Amèrica em va enviar
mil francs suïços en un sol, groixut i ample bitllet de banca
que un funcionari correctíssim em va lliurar personalment
Jo ~~me~~ mirava: ~~el~~ palpava ^{el bitllet} i no podia creure en la
real existència d'una quantitat semblant. Mil francs

suïssos! Poca diners per menjar un diu a base de pa-
lets i arròs bullits amb aigua i sal! Aquell tros de paper
consistent i artísticament estampat va produir un mira-
cle o, millor dit, alguns miracles: oblidar la gana i el
fred - només de veure'ls em sentí alimentada i
escalfada - el de fer-me rodar el cap, omplir-lo
de perdolets, posar-hi noves esperances i alegries, refo-
venir-me! E judgeu si m'havia fet de miracles el
billet de mil francs suïssos! En uns moments, aquella quan-
titat havia estat destruïda imaginativament de mil formes di-
verses i jo m'havia plenament gaudit. Però veus see que tot
de sobte ja no hi havia més que una idea dins del

meu cervell: Anar tot seguit al camp de concentració de
Saint Cyprien esmerçar aquells frances amb els concentracio-
naris catalans que s'hi estaven en qualitat de presoners - 90
llavors ignorava que entre aquells 80 000 homes hi havia el
Antonio Machado. Si ho hagués sabut, amb pèrdua de temps
ria invitat el gran poeta ^{castellà} a compartir un d'aquells àpats fru-
gals que consumíem fent rotlle germanícolament durant la
sorra de la platja! -

En aquesta llibreta: Perreux (continuació) Sauv Perreux
Gstaad Perreux Ferme Tahiti.
Six Epaves Etobon (Entre dos)
Silencis = Sales - La verge Brodade
La desinfecció de Winkelried Borg -
Lysberg i el seu estudi.

Notes sobre la Segona Guerra mundial

Dates
1.IX 1939

Fets

Alemanya ataca a Polònia ^{sense previa declaració de guerra} i tria el seu sistema de "guerra-llamp" que ja havia assajat a Espanya contra les forces republicanes. ^{Aquest sistema} havia ~~est~~ perfeccionat i posat en pràctica amb més amplitud per envair Polònia. Aquest cop de força alemanya causava sorpresa i indignació i també la ben fundada temença d'una guerra europea ja que el 25 d'agost de 1939 Anglaterra havia signat un pacte d'aliança amb Polònia al qual França s'havia adherit i Itàlia, començant per la pròpia Polònia, esperava que Anglaterra i França accedissin immediatament en socors de l' País agreït. Però els aliats semblaven vacil·lar i els alemanys avançaven d'una manera vertiginosa. En vuit dies arribaven a les fronteres de Varsòvia ^{ja més destruïda per l'aviació alemanya} després d'haver-se amparat de Gdynia i de Cracòvia.

8 de Setembre

18 de setembre Rússia envaeix Polònia • Brest-Litovsk Bialystock, Vilna i Pror
són ocupades per l'exèrcit rus. Polònia ja no existeix, Alemanya i
Rússia se l'han repartida. Varsòvia resta en poder dels ale-
manys.

29 de Setembre Molotov i Ribbentrop redacten un comunicat en el qual
es preténia haver estat resolta la qüestió polonesa, ja
no restaven motius per a que continués l'estat de Guerra
Per tant: ~~tal~~ ~~mentre~~ si l'estat de guerra continuava ~~se'n~~ se'n
farien responsables les potències occidentals es a dir França
i Anglaterra que hiven signat el pacte de solidaritat
amb Polònia

5 d'octubre La unió soviètica sol·licita del Govern flamandès la cessió
de certs territoris i la instal·lació d'una base a Namur.
Finlàndia s'hi nega i el dia 30 de novembre. Els flaman-
des es defensen i detenen durant algun temps l'atroc rus.
30 de XI Anglaterra i França s'entusiasmen davant l'heroisme
pels flamandès; es proposen enviar -hi una ajuda
militar de 100.000 homes però Suècia i Noruega s'oposen

a deixar-los passar a través de llur territori
Finalment Finlàndia sucumbeix i els russos ocupen els
territoris que els interessaven Però Finlàndia conserva la
seua independència. S'ha Sap per què en aquest cas
no

La Drole de
guerre

Des del final de la ocupació de Polònia fins l'abril del 1940
no es parlava quasi de la guerra. Els francesos mateixos es l'aven
momenaven "le drôle de guerre" i un periodista francès desertor que va
venir a adobar-me la camonada de P'escalfapanches parisene
em va dir que l'oficialitat francesa estava venuda als alemanys
"Allò no és més que una comèdia ^{trou} para lliurar una part
de França a Alemanya." Els caps militars francesos són uns
traïdors" apegia. L'opinió d'aquest desertor era la de molta
gent. Els alemanys i els aliats romanesos atrinxerats en
els primers en la línia Sigfrid, els francesos en la Me-
ginot. Per el solament hi havia guerra Els aliats
merien declarat, com en la primera guerra mundial, el
bloqueig d'Alemanya el qual era contrarrestat per l'ajuda

russa. Però francesos i anglesos empronsaven i immobilitzaven
en ports neutrals milions de tonelles de maus mercant
alemanyes. Els alemanys corresponien a aquest feix que amb
llurs submarins, i un cuirassat minúscul el "Graf von Spee"
que operava com a corsari en l'Atlàntic. Però el radar
descobert en 1930 anul·lava l'activitat dels submarins alemanys,
i el "Graf von Spee" atacat per tres creuers anglesos va acabar
emprat pels seus propis tripulants en l'estuari de "Rio de
la Plata".

Ofensiva alem
any a occident
Abril de 1940

Els aliats havien projectat ocupar el port de ^{noruec} Narvik, d'on surt
el ferrocarril de les mines de ferro procedent dels
gaiximents de Gällivara i Kiruna a Suècia. El 8
d'abril mentre els britànics semblaven minar a
la badia de Narvik els alemanys envaiien Dinamarca
i l'ocupaven per sorpresa i l'atac dels defensors demanava
que els noruecs hi va haver - hi tingué morts mentre
els invasors ~~se~~ comptaven 20 ferits. El mateix dia
forces aereotransportades s'apoderaven de Oslo d'on fugia

el rei

el rei Haakon VII i el seu govern mentre un capítol nazi noruec Vidkun Quisling formava un partit pro-alemany. Des d'altres la paraula "Quisling" vol significar políticament capítol de govern estaquivat nomenat per una potència estrangera i enterament al seu servei.

Maig 1940

El rei Haakon de Noruega havia aconseguit refugiar-se a Londres on formava un govern noruec a l'exili.

dia 10

El dia 10 de maig un intensíssim atac aeri es va desencadenar damunt Rotterdam i la Haia alhora que tropes aereotransportades s'amparaven dels aeròdroms d'Holanda i dels ports del riu Mosa. En 5 dies es va practicar la 'ocupació' del petit país sense haver-li declarat la guerra. La reina Guillermina es refugiava també a Londres. Bèlgica era també invaïda. Leopold III contra el opinió del seu govern, es sentia sense traïdor de defensar-se. Era acusat de traïdor de covard de venut a la causa alemanya mentre ell defensava la seva posició dient que

Maig 1940

+

Dunkerque

no podia tractar de defensar-se d'un enemic tan superior en forces bèl·liques i que sentint-se estalviava la mort de milers de belgues i la destrucció de Bèlgica

L'exercit francès i britànic del nord restaven separats i encerclats. Es refugiaven a Dunkerque i en vuit dies van passar permisióssimament a Anglaterra. Aquest embarcament dels regiments ^{copats} ~~stubs~~ és una de les pàgines més heroiques del poble anglès, el qual va acudir com un sol home a la crida desesperada del govern. No va restar nau, gran o petita, vepra o xalupa, barcaassa o llegut que no es fes a la mar desde les costes d'Anglaterra fins a Dunkerque a embarcar soldats britànics, afrontant l'aviació alemanya, la maror del canal, la feblesa de les embarcacions

Campanya de
França

juny 1940

El 15 de maig ja havíem començat la campanya de França en treure els alemanys el front francès de Sedan. 300 divisions alemanyes

ataquen les 60 que hi opressa França. Tot el país era una immensa ruïna de fugitius civils fugint dels alemanys.
El 10 de juny el govern francès abandonava París. El marítim de Stelha declarava la guerra a França i en vaia la Savoie. El 14 de juny els alemanys entraven a París.

14 de juny
Els alemanys
entren a
París

A Burdeos el govern francès discuteix la possibilitat de demanar un armistici al qual Pétain es favorable i de Gaulle contrari. Pétain sollicita la intervenció de Espanya per pactar amb Alemanya. Winston Churchill va saber a França que està d'acord amb la rendició a condició que la flota francesa no es lliuri als alemanys.

+ Reynaud dimiteix el 16 de juny. Mussolini i Hitler es reuneixen a Múnic per prendre decisions. Charles de Gaulle parla des de Londres a través de la B.B.C. Fa una crida als francesos perquè no acceptin l'armistici i continuïn la resistència contra l'invasor alemany.

El 22 de juny

Aquest dia en el mateix vagó de ferrocarril on l'origen de novembre de 1918 i en el mateix bosc de Compiègne, el ~~alemany~~

Dates

manys signavenen l'armistici que posava fi a la primera guerra mundial es signava l'armistici entre Alemanya i França que no posava fi a la guerra sinó que determinava el començament d'una èl·lita llarga i dolorosa entre els ocupants i la resistència. França restava dividida en dues zones. El nord i l'oest desde Ginebra fins a Tours i desde Tours a Mont-de-Marsan fins la frontera espanyola restava ocupada pels alemanys. El rest de França romanica lliure governada per Pétain. La capital ~~era~~ d'aquesta nova França era Vichy. Alemanya no reclamava la Flota de Guerra només exigia que fos desarmada. El govern de Vichy controlava les colònies franceses. Itàlia i França també firmaven l'armistici. Es desmilitaritzava els ports de Toulon, Ajaccio i Oran. Itàlia utilitzava els de Djibuti en la Somàlia francesa i el ferrocarril que la unia amb Addis Abeba.

+
Batalla d'
Anglaterra

Anglaterra romanica sola enfront de tots els seus enemics i momentàniament poderosos enemics feixistes. Hitler li feia un oferiment de pau. Però Winston Churchill mal-

Batalla d' Anglaterra

grat els seus seixanta sis anys va anunciar als anglesos la seva ferma decisió de continuar la guerra. "No us puc oferir, els deia altre programa ^{que aquest:} ~~que el de~~ Song, Surr i llàgrimes" Els anglesos van acceptar coratjosament aquest programa.

Juliol 1940

El 3 de juliol vaixells de guerra anglesos atacaven i enfonsaven el cuirassat "Bretagne" i inutilitzaven el "Dunkerque" i el "Provence". El dia 8 atacaven amb èxit el cuirassat "Richelieu" alhora que s'incautaven de totes les naus fondejades en ports anglesos. Anglaterra sabia que la seva força era el mar, i es preparava coratjosament a la seva defensa.

Agost 1940

Els alemanys somniaven i fins parlaven d'un desembarc a Anglaterra. Abans però els calia aconseguir la superioritat per mar i aire. Per mar no se'n sentien capaços per aire sí. Hermann Goering, ministre de l'aire va decidir un atac massís sobre la Gran Bretanya. El 8 va començar l'atac. Dos mesos seguits, amb una obstinació típicament teutònica, Anglaterra fou terrible-

1940 ment bombardejada Però els "caças" britànics abatien dià-
riament dotzenes d'aparells nazis

25 d'Agost . ~~El~~ L'aviació anglesa ataca Berlín. I Ber-
lín es venja bombardejant Londres. L'atac de Londres
6 Setembre per l'aviació ^{alemanya} ~~anglesa~~ durà un mes, 35 mil baixes entre
morts i ferits ~~en~~ ^{sobretot} ~~en~~ ^{els} ~~el~~ ^{balanc} ~~resultat~~ d'aquests atacs. Els anglesos
els no suportaven. Responien amb contraatacs aeris. Els ale-
manys ^{localitzaven} ~~apuntaven~~ ~~els~~ ~~aparells~~ ~~amb~~ ~~els~~ ~~aparells~~ ~~amb~~
molt ^{els pagaven amb} ~~tra~~ ~~perdida~~ ~~de~~ més de 2000 aparells.

15 de Novembre Els alemanys ^{en atacs aeris} ~~Tarrassen~~ la ciutat de Coventry que literalment
desapareix de la superfície de la terra. D'aquest terrible fet surteix
el ~~pasau~~ verb "conventritzar" sinònim d'arrassament d'
un nucli urbà. Però Hitler ja ha abandonat el seu ambi-
ciós projecte d'envair Anglaterra. Llavors, malgrat els seus
pactes amb Vichy Hitler pensà en envair les colònies fran-
ceses de l'Àfrica. Amb aquest propòsit ja havia tingut una
entrevista amb el general Franco - octubre 1940 - h'ale-
many prometia a l'espanyol la cessió de Gibraltar a canvi
del permís de deixar passar les tropes a través de la

Nous fronts
de guerra

Península Ibèrica. Però el general Franco si hi va negar
Les coses encara s'emboliquen més. Als Balcanes hi havia
trapat gran treball ~~amb~~ Rumania ^{havia} cedit a Rússia la Be-
sarábia i la Bucovina, Hongria i Bulgària exigien
també a Rumania la Transilvània i la Dobruja.
Alemanys i italians havien simulat un arbitratge gràcies al
qual Hongria es convertia en un satèl·lit del Reich. Bulgària
És el cavall de Rumania ^{havia} ~~abandonat~~ i el poder anava a mans
del dictador Antonescu de mitades feixistes. Tropes aleman-
yes havien entrat a Rumania i la població romanesa in-
corporada a l'Eix.

+

1941
febrer

Les italians despitats pel poc èxit de l'invasió de França
per la Savoia i el poc profit de l'armistici ^{haurien decidit} ~~deixar~~ entrar
onació a l'Àfrica. Havien atacat les tropes angleses que
protegien la frontera libio-egípcia obligant-les a retirar-se
de Sidi-el-Barrani i refugiar-se a Marsa-Matruh
Però així en van ésser desallotjades. Els anglesos, comandats
pel mariscal Wavell expulsaven els italians d'Egipte pene-

1941
7 de febrer

traben a Lìbia s'emparaven de Bardia i Berghesi.
Els italians demanaven ajuda als alemanys. Els anglesos
havien fet 130 000 presoners 400 canons i 1200 canons.

El dia 11 de novembre de 1940 els anglesos havien atacat
la base naval italiana de Tarento per avions precedents
d'una de llurs
de ~~esquadres angleses~~. fent gran destrucció de cuirassats
destrucció incomplada per la del cap Matapan (març de 1941)

durant la qual els anglesos enfonsen tres creuers i dos cazatorpeders

En plena megalomania guerrera Itàlia ataca a
Grècia el 28 d'octubre. Els grecs no perdien el cap, ~~es~~
es preparen a defensar-se, les anglesos desembarquen a

Creta, ajuden a Grècia amb l'aviació. Els grecs no solament de-
tinen l'abans d'Itàlia sinó que els expulsen del país i ^{l'envaeixen} ~~penetren~~
en Albània en el mes de desembre

Les tropes alemanyes havien envaït Bulgària. Jugoslavia fig-
mava un pont amb la Unió Soviètica. Els alemanys també en-
vaïen acusaven el rei Pere II d'esser anti-alemany. ~~Als~~ Bombar-
degen Belgrad causen 12000 víctimes. Servia ~~per~~ restava
ocurda. Es creava el regne independent de Croàcia.

Atac Itàlia
a
Grècia
28 X 1941

Atac alemany a Grècia

Es alemanys embriacs d'ambició penetren a Grècia, ocupen Salònica; Atenes. Els Grecs es defensen heroicament però més de 500.000 homes són fets presoners, Els alemanys envaeixen Creta n'expulsen els anglesos, transladen tropes molt ben triades a l'Àfrica del Nord les comandats el general Rommel victorios dels anglesos els expulsa de Cirenaica arriben a Sollum no es pot amparar de Tobruk on Wavell espera reforços. Així passa l'època de 1940 a 1941. Però a partir de març de 1941, en una rapidíssima campanya, els anglesos s'amparen de Bèni Mena i de Massara i el 10 d'abril entren a Addis Ababa tornen a col·locar en el seu lloc (?) a Haile Selassie I

La pressió de metensores i falsos

El nacional socialisme s'extenia pel món amb la dominació alemanya. Hitler l'anomenava el nou ordre deia que havia de durar més de 1000 anys. Basat en la teoria de Friedrich Nietzsche el superhome unida a l'herrenvolk: el poble senyor, la pretensió del nou ordre preténia la servilitat de les preses rases inferiors: jueus, latins, eslaus, l'eliminació de les idees comunistes masòniques o liberals, la creació d'una autarquia

Europea, en la qual els països dominats es dedicarien únicament a l'agricultura, dominats per una poderosa indústria alemanya servida per mà d'obra barata procedent, és clar, dels pobres pobles dominats, poblats de raças inferiors. El ministre de l'interior Heinrich Himmler era l'encarregat d'executar aquest programa. Hitler, embriac de conquestes, no tenia temps material d'ocupar-se'n. Es va crear la tristement tràgica GESTAPO policia de l'estat i la SS, d'igualment tràgica memòria i els ^{terribles} camps de concentració. La política variava segons els llocs. A Polònia, considerada com una mena de colònia alemanya, es van eliminar el 90% dels jueus polonesos. ~~En~~ el territori alemany se'n hi van transportar uns 700.000 en qualitat de treballadors que reemplaçaven els ~~soldats~~ homes mobilitzats. En els països on existien governs en l'exili se'n van fer mar de nous de tendències nazis. França, Bèlgica, Bulgària i Hunyria, Bohèmia, Eslovàquia... eren considerats països ocupats. Havia començat el regne del terror.

Uns 900 camps de concentració van ésser creats, organitzats

Camps de concentració

pels alemanys: Auschwitz, Buchenwald, Mauthausen Dachau... Hi concentraven mil·lards d'enemics de totes menes: presoners de guerra, enemics polítics, jueus, simples refugiats... El gigantesc genicidi comès pels alemanys contra els jueus de totes les nacions del món, posa pell de gallina. Hom diu que compta entre 4 i sis mil·lions de víctimes. La tècnica més corrent emprada pels alemanys, era l'àcid cianhídric, ràpid, barat i eficaç administrat en càmares de gas.

Atac a Rússia

22 juny 1941

Hitler en el paroxisme de megalomania decideix atacar a Rússia. Fracassat l'atac a Anglaterra, dubtosa la campanya d'Àfrica, el dictador alemany pensa, potser, que en un cop d'audàcia i de força conquistaria les terres del Est fins a la Sibèria, a l'Est dels Balcans, tot Rússia fins Era el 22 de juny del 1941 la guerra llamp. S'anava a liquidar la Unió Soviètica. En quatre setmanes ja no restaria comunisme en el món. A Espanya la campanya contra la Unió Soviètica desenvolupa gran entusiasme. S'organitzava la divisió azul de voluntaris 18.000 homes capítol penjats per en Munoz Grandes. (Fou retirada en 1943)

Retirada
alemanya
Desembre 1941

Al començ de la campanya els alemanys avancen però Zuev els fa retrocedir davant de moscu. (XII 1941) En els territoris russos ocupats els alemanys cometen excessos que eixequen indignació i animen el rusos a combatre.

Churchill
 juliol 1941

Anglaterra promet la seva ajuda a la Unió Soviètica, Stalin promet que abans d'un any acabaran amb el nazisme, Roosevelt també promet la seva ajuda. El material anglès-americà afluïx a Rússia a través de l'oceà Glacial Àrtic i l'Iran. (Persia)

Roosevelt
agost 1941

Roosevelt i Churchill signen la Carta de l'Atlàntic: llibertat de paraula, llibertat de religió i alliberament dels pobles que passen gana i són oprimits

La guerra euro-
pea esdevé
mundial
1941-1942

El Japó, encomanat d'un imperalisme no pot deixar perdre l'oportunitat de conquerir tot el sud-est asiàtic i ofegar la resistència de la Xina. Però primer calia destruir la força naval dels Estats Units. L'almirall Hirohito Yamamoto es fa a la mar silenciosament la matinada del 7 de XII de 1941, prenent vol des d'una nau porta avions, aquells que han d'atacar l'esquadra nordamericana ancorada a Pearl Harbor

en les Illes Hawaii, ^{Japonesos} entonsen 5 cuirassats i en fan
malbé tres més

Any
1942

L'absoluta certitud de guanyar la guerra ja no és tan ferma però l'
ofensiva d'Alemanya és desesperada. Ara té tres enemics terrible-
ment poderosos; Anglaterra ajudada per la Commonwealth,
la Unió Soviètica i els Estats Units.

Stalingrad
o
Volgograd

La conquesta de Stalingrad encarregada a von Paulus fracassa.
Comença el 5 de setembre de 1942 dura fins el 31 de gener de 1943
Es el primer gran desastre de l'exèrcit alemany. Von Paulus ja ho
havia intentat i per dues vegades volia firmar una pau honorada
però Hitler no li ho va permetre

El Alamain
(Àfrica)

L'ofensiva de Rommel s'atura a El Alamain ja en terra
fora d'èpica a 100 quilòmetres d'Alexandria. Montgomery fa
reular Rommel fins a l'ití. El mateix any forces anglo-
americanes desembarquen al Marroc i a Alger. Hitler vol obli-
gar a la França lliure a col·laborar a l'Àfrica contra els inva-
sors però el cap del govern de Vichy s'hi nega. Per això tota
la França lliure és ocupada per Alemanya. La derrota nazi
de El Alamain és tan important com la de Stalingrad ^{potser menys} mortal

Els japonesos
derrotats a
^{oceania}
1942

El 7 de juny del 1942 els japonesos sofreixen una gran derrota a les illes Midway (perden 4 portaavions i un creuer pesat). Els nordamericans conquisten als japonesos l'illa de Guadalcanal en l'arc isètag de les Salomon. Comença la devaluada.

Independència
de Birmania,
Vietnam i
Indonèsia

En 1943 la independència de Birmania és reconeguda, el Vietnam i Indonèsia també són declarades independents al final de la guerra, en 1945.

La resistència

De Gaulle, refugiat a Anglaterra és el cap de la resistència francesa i el més gran enemic del pretès "ordre nou" promès per Hitler i Mussolini. A Londres també els governs en l'exili resisteixen: el polonès, el noruec, el belga, el holandès, el grec. Però la més heroica de les resistències surteix dintre els països ocupats pels alemanys. Els obrers dels esmentats països requerits pels alemanys per a tota mena de mà d'obra, en comptes d'incorporar-se entren en la resistència. Fugint dels pobles i ciutats es llencaven a la muntanya, s'amagaven als boscos des d'on hostilitzaven les tropes i els funcionaris d'ocupació. Des d'Anglaterra hom els llança armes en "paracaigudes". A hui en l'Itàlia aliada a Hitler hi havia resistents "partisans".

A Jugoslàvia la resistència prenia un doble forma: la dels
servis de caracter conservador dirigida pel coronel Mihailoviç i la
comunista dirigida per Tito. A Alemanya mateix hi havia resis-
tència. Militars i representants d'antics partits polítics, entre els
quals els comunistes.

20 VI 1944

El coronel von Stauffenberg col·loca una bomba de rellotgeria en una
habitació on Hitler i altres polítics es reuneixen. La bomba esclata i mo-
ren alguns col·laboradors del Führer, el més coman ferit. La re-
pressió és terrible. Mes de 5000 conspiradors i complices són executats
amb detalls d'una crueltat mai vista.

Política

Anglaterra i E. U. estremen llur col·laboració després de l'atac a Pearl Harbor

Diplomàcia

En entrar en la guerra E. U. s'asseguren la col·laboració de tota
Amèrica. Una conferència Panamericana es reuneix a Rio
en 1942, tot Amèrica menys Xile i Argentina s'hi adhereixen.
Brasil i Mèxic són els primers de fer-ho solidificant-se amb els E. U.

Ja en 1942 s'havia signat un pacte contra l'Eix integrat pels 26
països que hi estaven en guerra, els quals es comprometien a no
signar la pau per separat amb cap dels enemics. Es prenia també un
acord: obrir un nou front de guerra a Europa. Desembarc a Sicília

vacil·lacions, de part de Roosevelt, no de Churchill, a reconèixer de Gaulle com a Cap de la França Lliure. Es decanta ~~tant~~ ^{de} devers Giraud (Casablanca 1943, gener) Els russos també es decantaven per de Gaulle Giraud roman cap de l'Exèrcit, de Gaulle cap de la resistència.

Rússia contraataca. Recupera Moscou, Stalingrad et cè. A finals de setembre ja són a Polònia. Els alemanys han perdut més de 100,000 ^{homes}

~~Servits d'intel·ligència d'Alemanys a Rússia (Leningrad alliberat)~~

El 10 de juliol del 1943, ^{ge: Montgomery} anglesos i ^{ge: Patton} americans desembarquen a Sicília, Hi troben poca resistència. Hitler i Mussolini, reunits a Verona, decideixen retirar els italians a Itàlia del Nord i allí resistir l'enemic. En l'entornig Ciano i Bottai formaven ^{a col·locar en} el torn d'Itàlia

a Víctor Manuel III. El rei nomenava cap del Govern al mariscal Badoglio. Mussolini es presentà la tarda del 25 en el Palau del Quirinal. Fou detingut i conduït a un hotel del Gran Sasso en el cim més alt de la serralada apenina. El partit feixista fou desobert i tots els seus ~~membres~~ ^{enemics} polítics posats en llibertat

El rei i Badoglio es traslladaven a Brindisi, s'estrevisaven amb els capítosts aliats. Es ~~signava~~ ^{signava} un armistici a Malta amb "rendició incondicional"

ANY 1943

1944

Esfondrament
del
Feixisme

Conjura de
Sino Grandi
- Ciano -

Capitulació Italiana

Els aliats desembarquen a Salerno i a Taranto. Els alemanys reaccionen fulminantment. Els oficials nazis desarmen els mitjans italians. Els soldats italians es converteixen en treballadors forçats ^{d'indústries bèl·liques} d'Alemanya. En l'enemic Otto Skorzeny ~~libera~~ allibera Mussolini. Es reuneixen amb Hitler decideixen constituir una "República Social Italiana" en el Nord del País amb capital a Verona. Ciano i els seus còmplices són empresonats i condemnats a mort. Solament cinc són executats, un d'ells Ciano. (Verona 11 de IX de 1944)

Guerra Civil a Itàlia

Extrem Orient

1943

El govern italià ^{suu} ~~els partisans~~ "havia declarat la guerra a Alemanya mentre la Itàlia del Nord seguia aliada a Hitler". Les forces aliades comandades per MacArthur també guanyen illes en el Pacífic. En el continent asiàtic Chiang-Kai-shek es dona la mà amb Mountbatten.

1944

perota definitiva d'Alemanya a Rússia

Itàlia

En abril de 1944 es formava un nou govern presidit pel mateix Badoglio amb els grups que s'havien distingit en la resistència: Democràcia Cristiana, Socialistes, Comunistes, Acció Liberal i Democràcia del Treball. Tots d'aquell acord exigien l'abdicació de Víctor Manuel III a qui es considerava protector de la dictadura mussoliniana. El rei volia abdicar en favor del seu hereu Humberto però finalment van decidir deixar la qüestió per al final de la Guerra. Els alemanys es mostraven excessivament brutals i cruels en la seva lleuita contra la resistència italiana.

Desembarca
Normandia

El gran esdeveniment de la guerra a Europa és el constituïx el desembarca Normandia Operació "Overlord". Els alemanys havien fortificat sàtiament les costes de França, Bèlgica i Holanda: "Muralla Atlàntica" sobretot les del pas de Calais. Era el 6 de Juny, la dirigia el general americà Dwight Eisenhower. 2 de Juny: bombardeig de Calais (5000 ton de bombes). Milers de "para caudistes" a les rodalies de l'Hoover (Tot això no eren més que simulacions) El dia 6, 4000

vaixells de transport protegits per 200 naus de guerra i 11000 avions. Semés de les tropes de desembarcament transportaven dos ports pre-fabricats de les dimensions del de Dunkerque i instal·lats a Normandia entre Caen i Cherbourg.

Després d'una acarnissada batalla de dues setmanes va ésser ocupat el port de Cherbourg. Horn hi desembarcava uns 35000 homes diàriament. El 17 de juny l'exercit anglo-francès-americà desembarcà, ajudant pels homes de la resistència penetra França endins.

En l'endemig tropes franco-americanes desembarcaven a Saint Raphael prop de Niza (?) arribaven a Grenoble, recuperaven Toulon i Marseille. El dia 25 de juny el general de Gaulle entrava a Paris restaurava la legalitat republicana a França. A mig setembre les forces aliades havien alliberat quasi tota França i Bèlgica penetraven a Alemanya per Tréveris. La última i desesperada ofensiva alemanya a França fou la de "les Ardenes" que a la llarga fracassava també.

Fi de l' Alemanya Nazi

Hitler des de Berlin dictava desesperades ordres, instil·lia tribunals militars amb la consigna de pena de mort al primer apèl·lament o desobediència. Els aliats continuaven llur implacable marxa des d'Hambourg conquistat el 12 d'abril. Les Tropes russes havien començat l'ofensiva final. En 1944 Anglaterra sofria els atacs de les bombes volants V.1 i V.2. Flotades des de les platges holandeses, dirigides especialment contra Londres. Les 1es portaven una tonelada d'explosius les 2es unes dotze volaven a 5500 quilòmetres per hora i no es podien destruir en l'aire era un arma de terror, els efectes eren terribles. Els russos després de conquerir Varsòvia i la Prússia oriental envaien Silesia Hungria i Bohèmia Després Checoslovàquia i Àustria. Flavors començava l'atac a Berlín. Berlín, Colònia, Hamburg i Dresden eren bombardejats Restaren mig destruïdes. Hitler, després del fracàs de les Ardenes s'havia refugiat en un "bunker" fortificat a Berlín. El dia 29 d'abril es nublava amb Eva Braun la seva companya i animadora de dotze anys següent. Dictava

el seu testament, nomenava el seu successor l'almirall
Dönitz. Exhortava el poble alemany a continuar la lluita
L'endemà es suïcidava^{en} ell i la seva dona. Els seus cossos ama-
rats de gasolina foren incinerats segons les ordres del mateix ^{Hitler}
L'endemà el ^{seu} primer col·laborador Goebbels es suïcidava tam-
bé després d'haver mort la seva dona i els seus fills

Fi de
Mussolini

A Itàlia el dictador Mussolini pensava refugiar-se a Suïssa on
quan era jove havia treballat fent de paleta. Un de milia pensava
passar a Como a al lac Majoire. Els "partisans" assabentats d'aquest
projecte bloquejaven els camins, Aturaven a Dongo a Mussolini i
als seus acompanyants entre els quals l'amant del dictador
Clara Patacci tra el 27 d'abril del 1944. El 28 eren afusellats
els 17 homes del grup amb el dictador i la seva amant. Els van penjar
cap per vall i els cossos exhibits en una Plaça pública a Mila.
El 2 de maig es rendia Berlín, el 4 capitulaven les forces
alemanyes del front occidental, el 7 es rendia incondicionalment tot
l'exèrcit en el quarter general de Eisenhower en Reims, el 8
una nova rendició davant dels russos i el 9 es posava en vigor

Rendició
de Berlín

1945

la capitulació general. D'ies abans: el 29 d'abril havien capitulat també les Forces alemanyes a Itàlia

Mort de
Roosevelt

El 12 d'abril mort Roosevelt, El succeïx Truman

Fi de la
Guerra
Extrem Orient

Després de la capitulació alemanya i d'Itàlia només restava el Japó enfront de les forces aliades. L'Emperador Hirohito havia fet algunes gestions de rendició per mediació de la Unió Soviètica la qual no les havia fetes. Ha intensificació dels bombardejos sobre les ciutats nipones i la capitulació d'Alemanya a empensien l'Emperador a renovar les gestions

El dia 13 d'abril de 1945 el Mikado donava comiat al gabinet imperial. Anomenava cap del Govern Pacifista a Suzuki Suzuki el programa del qual estribava en una rendició condicionada El dia següent a la mort de Roosevelt es complia la data de la renovació del tractat de pau no agressió entre la Unió Soviètica i el Japó però el rus havia anunciat que caducava definitivament El mateix mes nom suprimia el ministeri de "La Gran Àsia" realment imperant ja que les forces japoneses, encara

La
Bomba
atòmica

fortes i decidides es veien obligades a evaquar immensos territoris de l'Àsia del Sud-est i de la mateixa Xina i'm anglesos i xinesos els expulsaven successivament entre maig i juny. Una temptativa desesperada de Hirohito de negociar amb els Estats Units enviada a Moscou i no cursada a temps deixa que arribi el tràgic agost japonès.

El dia 20 de juliol hom fa saber al Govern i al poble japonès que els E. U. exigeixen una rendició incondicional amb la menaca de destruir immediatament totes les grans ciutats. També es demanava la eliminació del règim militarista, el domini del ^{domini} règim japonès en les quatre illes metropolitanes, l'ocupació de l'arxipèlag dels aliats i el total desarmament del país.

Malgrat el pacifisme de l'emperador i de Suzuki, aquestes pretensions van ésser considerades excessives i refusades. El Japó ignorava l'existència de la bomba atòmica recentment proves a proba en Los Alamos amb un èxit espectacular. Però el matí del 6 d'agost de 1945,

un avió B.29 pilotat pel coronel P.W. Tibbet i pel comandant Th.W. Ferebec tirava a les quarts de deu del matí, la primera bomba atòmica de la història de la humanitat sobre la ciutat de Hiroshima d'uns 300.000 h. La flamarada de l'explosió fou vista des d'una distància de 270 quilòmetres i el sinistre bollet es va eixecar a una alçada de 12 Kl. més de la meitat de la població va morir immediatament i al cap de pocs dies la ciutat romaní destruída quasi totalment.

En la nit de 8 al 9 d'agost mossen declara la guerra al Japó. El mateix dia 9 els americans llencen la segona bomba atòmica sobre Nagasaki fan més de 100.000 víctimes. El govern japonès envia una nota a Washington l'indemà demana ^{en} la rendició entre la destitució del Mikado. Truman contesta que Hirohito pot romandre al tron. El 14 d'agost el Japó accepta les condicions requerides el dia 14 d'agost. El general MacArthur es converteix en virrey del Japó. D'acte

Hirohito s'adreça al seu poble anunciant el seu propòsit de convertir l'Imperi en una monarquia constitucional

Rússia: 25 milions

Xina 12 "

Alemanya 7 "

Polònia la quarta part dels seus habitants

Anglaterra 600 000

Est. U. 300 000

Frància 700 000

Itàlia 400 000

Grecia 500 000

Pertes
humanes
a conseqüència de la II
guerra mun-
dial

mot's especials usats per Ramon Llull
d'agui' avant
inamistat
vençuna (cap)
respi's e dix:
s' esdevenc
contraxi per llig
com l'auçies
com el matèria)
que jat sia
sia domnatge
entra en gran consizer
dementre que ...
les neues (naïves)
auçies les rates.
huc oit l'eximpli
desarnar (aborrir)
cogità manera com ...
exellar de son alberg

encontinent lo (Tot sepeit)
gitat de son hostal (Teot de casa
sola femna (l'única dona)
cortesa
Tota hora que (ja que
auçieure
honra ment's (honors)

1 Carles el Temerari; darrer Duc de Borgonya.
mor: 1477. Gran derrotat a Morat pel darr de
la seva mort. For eni de carles el Temerari; marit de Joana la folle

2 Francesc d'Assis Vidal i Barraquer aspeubi de
Tanagona, primat de les Espanyes, Neixa Cornubi 3 .IX, 1868. mor
a Friburg, 13 IX 1943.

3 El torn r'niec Devos - Platz

4 Engager - compromete's, allestar - se